
Anàlisi del moviment estudiantil a Catalunya (2011-2016):

Identificació dels punts forts i punts febles del moviment

Carla Garcia Font

Tutora: Esther Oliver Pérez

Grau de Sociologia

Facultat d'Economia i Empresa. Universitat de Barcelona.

2017

Agraïments

Aquesta recerca ha sigut realitzada sota la supervisió de la professora Esther Oliver, a la qual vull donar les gràcies pel temps i l'ajuda dedicats a aquest estudi. No tan sols estic agraïda per la tutorització del treball, sinó per la seva tasca com a docent el curs anterior, durant el qual em va brindar les eines per a realitzar aquest anàlisi del moviment estudiantil.

A més, també vull mostrar el meu profund agraïment a les persones entrevistades, per a concedir-me part del seu temps. Gràcies per les històries, opinions i reflexions compartides durant les entrevistes, a les quals dec la realització d'aquest treball. No només m'han aportat tota aquella informació que jo creia necessària, sinó que m'han ofert una visió molt més completa del moviment estudiantil, i gràcies a elles he pogut incloure aspectes que se'm escapaven i extreure conclusions totalment inesperades. Sense elles aquestes pàgines no haurien sigut possibles, i espero de tot cor que els hi serveixin per a continuar la seva lluita

I en darrer lloc, gràcies a totes les companyes de lluita que m'heu estat acompanyant durant aquests anys de militància en el moviment estudiantil.. Gràcies pels moments de frustració, de debat i d'esforç, que no només m'han inspirat per a realitzar aquest treball, sinó que m'han ajudat a créixer com a persona, ensenyant-me noves maneres d'entendre i fer les coses, sempre des del respecte i la solidaritat. Mai hagués dit que durant els anys de universitat aprendria més coses de les persones que dels llibres.

Resum

Aquesta recerca pretén analitzar el moviment estudiantil català amb l'objectiu de trobar quins són els punts forts i quins són els punts febles de la seva configuració, i poder enfortir el moviment a partir d'aquest diagnòstic. Per a realitzar aquesta tasca, en primer lloc repassarem diferents teories dels moviments socials i l'acció col·lectiva, per tal de dissenyar un model d'anàlisi; en segon lloc, es durà a terme una recerca bibliogràfica sobre el moviment estudiantil la qual es completarà amb entrevistes a participants d'aquest; i en darrer lloc, conduïrem l'anàlisi d'aquesta informació a partir del model teòric. Un cop identificats els punts forts i febles, conclourem quina línia d'actuació hauria de seguir el moviment.

Paraules clau: Moviment social, moviment estudiantil, acció col·lectiva, identitat.

Abstract

This research aims to analyse the Catalan students' movement in order to identify which are the strong points and the weak points of the movement, and so be able to reinforce it through this diagnosis. To accomplish this task, in the first place, we will review different theories about social movements and the collective action, order to design an analysis model; secondly, we will review the bibliography about the students' movement, and complete the information obtained with some interviews to the participants of the movement; lastly, we will apply the analysis model to the information obtained. Once identified the strong and weak points, we will conclude which lines of action should follow the movement.

Key words: Social movement, student's movement, identity, collective action.

Índex

1. Introducció	5
2. Metodologia	7
3. Marc teòric	8
3.1 Definicions. Teoria dels cicles d'acció col·lectiva (Tarrow, 2011)	8
3.2 Condicions per a l'existència d'un moviment social (Touraine, 1985; Hannigan, J.A, 1985).....	12
3.3 El poder de la identitat (Castells, 1998)	13
3.4 Moviments de resistència global (Martí. S, 2004; Castells, 1998)	15
3.5 Què és un moviment social fort? (Silva & Romero, 2013)	18
3.6 Teoria de la mobilització de recursos (Jenkins, 1983).....	19
4. Anàlisi del moviment estudiantil català	19
4.1 Contextualització del moviment estudiantil català	19
4.1.1 Moviment 15M	21
4.2 Característiques del moviment estudiantil	23
4.3 Anàlisi dels punts forts i els punts febles del moviment estudiantil català	26
4.4 És el moviment estudiantil un moviment de resistència global?.....	38
5. Conclusions.....	41
6. Bibliografia.....	45

1. Introducció

Els sistemes econòmic i polític actuals, estan dissenyats de manera vertical, de manera que les decisions són preses pels governs nacionals i les institucions polítiques supraestatals, en part vinculades i pressionades pels grans *lobbies* financers i corporacions transnacionals, de manera que en un context fortament marcat per la globalització, la societat civil manca d'un espai clar i eficient per a expressar les seves demandes, i rebre resposta per part de les institucions formals. En altres paraules, els ciutadans i ciutadanes de peu disposen d'un espai molt reduït en la política institucional, de manera que les decisions que afecten a les seves vides quotidianes, escapen de les seves mans. Enfront aquesta manca de poder, la societat civil cerca noves vies per a expressar la seva veu, creant així els moviments socials, que reclamen retornar a l'esfera pública la presa de decisions col·lectives.

La joventut és un dels sectors més dinàmics i creatius de la societat, amb gran potencial emancipador i de canvi, la qual forma un gruix important dels moviments socials actuals entre els quals destaquen el moviment okupa, el moviment feminista o el moviment estudiantil. Actualment, els joves conformen un col·lectiu prou vulnerable de la societat, sobretot pel que fa a la seva posició i participació en el mercat laboral, la qual els hi impedeix accomplir les necessitats d'emancipació i realització personal. En front l'actual procés de desregulació i flexibilització del mercat laboral, l'educació és una de les poques armes que les persones tenim a l'abast per a aconseguir un treball digne, no obstant, a Espanya, la qualitat d'aquesta està sent reduïda com a resultat de les retallades justificades per a la crisi econòmica, mentre que el sistema universitari emprèn el camí de la privatització. El moviment estudiantil neix com a resposta als atacs a l'educació pública, i ha jugat un paper clau en diverses ocasions històriques com el Maig del 68 francès o la transició democràtica a Espanya. No obstant, sembla ser que actualment el moviment estudiantil, a Catalunya, malgrat trobar-nos en una situació precària, ha perdut la seva força com a motor de canvi, ja que el seu discurs i accions cada cop són més difosos.

Per a realitzar aquesta recerca partim de la premissa que el moviment estudiantil, com a moviment social, té certes peculiaritats (principalment l'element generacional i la supeditació al calendari acadèmic), que en dificulten la seva continuïtat i èxit. Concretament, el cas català és un exemple d'aquestes dificultats, però que també conté elements positius (com és la capacitat de mobilització i la consciència crítica), que poden facilitar el seu triomf.

Així doncs, aquesta recerca persegueix l'objectiu d'analitzar el moviment estudiantil català per tal de descobrir en quina situació objectiva es troba, identificant els seus punts dèbils i els seus punts forts com a moviment social, i així poder realitzar un anàlisi crític que permeti brindar unes pautes d'actuació per a enfortir el moviment.

El resultat de la investigació es divideix en quatre apartats que veurem a continuació: en primer lloc trobem la metodologia, on s'explica tots els passos realitzats en la recerca; en segon lloc trobarem el marc teòric, que consisteix en el repàs de diferents teories que ens ajuden a conceptualitzar els moviments socials i el seu funcionament; en tercer lloc trobem el cos del treball, que és la contextualització i l'anàlisi del nostre cas d'estudi, el moviment estudiantil català; i en darrer lloc, les conclusions ens il·lustren quins han sigut els resultats principals de la recerca, així com una proposta de treball per al moviment estudiantil.

2. Metodologia

Per tal d'acomplir el nostre objectiu, la investigació es dividirà en tres fases principals:

En primer lloc, és necessari conceptualitzar què és un moviment social, quines són les característiques actuals d'aquests i quins elements poden suposar punts dèbils i punts forts per al seu èxit. Per a realitzar aquesta tasca utilitzarem principalment la teoria dels cicles d'acció col·lectiva de Tarrow (Tarrow, 2011), que ens ajudarà a definir els conceptes associats als moviments socials, així com els processos de creació i debilitament d'aquests. A continuació explicarem la importància de la identitat en la conformació i el manteniment dels moviments socials de la mà de Castells (Castells, 1998), així com el paper dels mitjans de comunicació en aquests, i el sorgiment dels moviments de resistència global. I en darrer lloc completarem la informació amb apunts de Touraine i altres autors per a identificar elements d'èxit i fracàs en un moviment social (Jenkins, J.C, 1983; Silva. C & Romero, J, 2013; Touraine, A, 1995). La revisió bibliogràfica d'aquestes teories ens permetrà crear un model d'anàlisi per a aplicar al cas català, i identificar quin és l'estat del moviment actual, i quins són els punts dèbils i els punts forts que cal treballar.

La segona fase de l'estudi consisteix en el disseny i la realització d'un total de 7 entrevistes a estudiants implicats en el moviment estudiantil, amb l'objectiu de conèixer a través de fonts primàries quin és el seu funcionament. Degut a la manca de literatura científica sobre el moviment estudiantil a Espanya en l'actualitat, les entrevistes ens serviran com a principal font d'informació. El disseny del seu guió¹ el farem a partir dels conceptes treballats en el marc teòric, que ens permetran identificar les debilitats i fortaleces del moviment a través de les entrevistes.

Les persones entrevistades han sigut seleccionades de manera aleatòria, però contemplant dos perfils essencials. El primer tracta d'activistes del nucli del moviment estudiantil, els quals militin a assemblees i sindicats de diferent orientació política (concretament, membre del SEPC, membre de la FEA, membre neutre d'assemblea de facultat), amb l'objectiu de conèixer el funcionament i organització interna del moviment. I l'altre es refereix a participants esporàdics del moviment o antics militants d'aquest per tal d'aportar un punt de vista més neutre sobre les accions i el desenvolupament del moviment, i aprofundir en els punts febles d'aquest, els quals expliquen la no vinculació d'aquest perfil d'estudiants al moviment².

La darrera fase consisteix en l'anàlisi de les entrevistes utilitzant el model teòric creat com a referència. En aquesta fase és on resideix el nucli de la investigació, ja que es tracta d'extreure la informació del moviment estudiantil català de les entrevistes per tal de identificar-ne el seu

---

¹ Veure annexes I.

² Veure annexes II.

funcionament, composició i organització, i així poder senyalar aquells punts dèbils i aquells punts febles que expliquen l'estat actual del moviment. Després de realitzar l'anàlisi objectiu de la informació, completarem aquesta fase a les conclusions amb una crítica constructiva del moviment, per tal de intentar traçar una línia de treball que permeti aconseguir els objectius en un futur.

3. Marc teòric

3.1 Definicions. Teoria dels cicles d'acció col·lectiva (Tarrow, 2011)

Un moviment social consisteix en un conjunt d'accions basades en xarxes socials compactes i estructures de connexió eficaces, amb uns marcs culturals consensuats que orienten l'acció, i que poden mantenir una postura d'oposició en vers enemics poderosos en un context de conflicte. L'èxit d'aquest depèn de l'enteniment mutu, de les xarxes socials i les estructures de connexió, i com aquests elements tenen ressonància cultural (Tarrow, 2011: 53). Prenent com a referència la teoria de Tarrow sobre els moviments socials, i partint de la seva definició, identifiquem quatre elements clau que expliquen el sorgiment i el manteniment d'un moviment social: les formes d'acció col·lectiva (a), les xarxes i estructures de mobilització (b), la construcció de l'acció col·lectiva (c), i les oportunitats i restriccions polítiques (d). Aquests quatre elements que explicarem a continuació ens permeten començar a treballar en la nostra recerca, és a dir, funcionen com a criteris d'anàlisi per a definir la fortalesa d'un moviment social.

L'acció política col·lectiva pot prendre diferents formes (marxes, assemblees, ocupacions...) (a), però en totes elles resideix un punt comú: són organitzades per la societat civil, la qual comparteix un marc cultural a partir del qual interpreta la realitat, i decideix organitzar-se de manera horitzontal per a expressar i satisfer les seves demandes, aportant a la col·lectivitat els recursos individuals de cadascú. Normalment no existeixen criteris de participació en els moviments socials, però pel que fa a la selecció de la forma d'acció, el lideratge n'és un element clau. Els líders d'un moviment creen, adapten i combinen diferents formes d'acció per tal d'atraure participants, sota la convicció que la participació massiva és clau per a l'èxit d'un moviment. Cada grup social hereta una forma concreta d'acció col·lectiva, que defineix la seva identitat, com és el cas de la vaga en el col·lectiu obrer.

De la mateixa manera que existeixen diferents formes possibles d'acció col·lectiva, també trobem diversos tipus de xarxes i estructures de mobilització (b). Les pressions normatives i la solidaritat dins les xarxes són el que crea i manté un moviment, així doncs, trobem ambients

més i menys favorables per a l'acció social. A tall d'exemple, institucions tancades, com una fàbrica, faciliten el sorgiment de moviments, ja que proporcionen un espai delimitat per a la seva mobilització i també són una font de identitat per als seus membres, i per consegüent, de solidaritat.

El tercer element en joc és la construcció de l'acció col·lectiva (c), que depèn de la coordinació i la confiança entre els participants, és a dir, de la cohesió interna del moviment. Per a que un moviment sigui cohesionat, és necessari compartir una ideologia i una identitat, per tal de que els seus participants es moguin en el mateix marc cognitiu i discurs cultural, a través dels quals s'interpreta la realitat i es dota de contingut a l'acció col·lectiva. La creació d'aquests marcs defineix qui són el "nosaltres" i el "altres" en un moviment, que estructuraran els conflictes i aliances del moviment.

En darrer lloc, ens referim a les oportunitats i restriccions polítiques (d) com a aquells factors externs al moviment, propis de la política formal, que poden influir tant de manera positiva com negativa en el sorgiment i en les accions conduïdes per un col·lectiu. (Tarrow, 2011).

A continuació veurem un breu resum de la teoria dels cicles d'acció col·lectiva, que ens ajudarà a entendre quins processos de mobilització i desmobilització expliquen el sorgiment i el venciment dels moviments socials.

Un procés de mobilització comença quan els actors socials identifiquen amenaces/oportunitats en els processos de canvi generals, de manera que creen o s'apropien de recursos, organització i institucions per tal de combatre dites amenaces o aprofitar les oportunitats, dissenyant així accions col·lectives innovadores per a atraure seguidors, i/o desafiar les autoritats (Tarrow, 2011: 199).

Durant el període de mobilització, els primers activistes aprofiten dites oportunitats i creen incentius per a que la resta de ciutadans es sumi a les seves reivindicacions, de manera que és el moment d'auge del moviment, ja que aquests ciutadans es qüestionen el seu paper en la societat, i decideixen organitzar-se col·lectivament com a part del moviment social, i es tracen noves aliances, formant així un "sector dels moviments socials" dens i interactiu, en el qual les organitzacions cooperen i competeixen. En altres paraules, el procés de mobilització és la fase més dinàmica dels moviments socials, ja que constantment s'adhereixen nous membres, sorgeixen noves formes d'acció col·lectiva i s'interacciona amb altres grups socials.

Tarrow utilitza el concepte "cicle d'acció col·lectiva" per a denominar a la *fase de intensificació dels conflictes i la confrontació en el sistema social, que inclou una ràpida difusió de l'acció col·lectiva dels sectors més mobilitzats als menys mobilitzats, un ritme de innovació accelerat en les formes de confrontació, marcs nous o transformadors per a l'acció col·lectiva, una*

combinació de la participació organitzada i no organitzada, i una seqüència de interacció intensificada entre dissidents i autoritats” (Tarrow, 2011: 202-203).

El cicle d'acció col·lectiva comença quan s'obren noves oportunitats polítiques per als actors pioners del conflicte, que formant recolzats per altres actors i formant coalicions amb diversos col·lectius, reuneixen la força necessària per a desestabilitzar a les èlits. La resposta per part de l'Estat, que sol ser un rebuig de les demandes, incita l'adherència al moviment de nous membres que perceben que també es podrien beneficiar de les demandes dels pioners, de manera que es redueixen les restriccions i es dona pas a l'oportunitat de desenvolupar una acció col·lectiva més àmplia.

Els cicles d'acció col·lectiva es componen de cinc elements: les innovacions (a), les campanyes (b), i els mecanismes de mobilització i desmobilització (c), els quals explicarem a continuació.

Entre el període de mobilització i el període de desmobilització, s'apliquen diferents estratègies o mecanismes per a captar nous membres o per a fer públiques les demandes del moviment.

En primer lloc, les innovacions (a) en les formes de rebel·lar-se contra les autoritats seran les que determinin l'atenció que rebrà el moviment per part de les èlits, altres grups i dels mitjans de comunicació. La creativitat és extremadament important en els moviments socials ja que funciona com a espurna inicial del moviment, posant en evidència la debilitat de l'oponent i atraient a nous membres. Alhora les innovacions poden convertir-se en la simbologia dels cicles d'acció, i per consegüent constituir una font d'identitat del grup, i alhora una manera d'expressar-la. Una de les dificultats principals de les innovacions és que sovint necessiten a un gran nombre de seguidors per a ser dutes a terme amb èxit com per exemple els *escraches*³, i no sempre s'obtenen els resultats esperats, de manera que acaben abandonant-se. Així doncs, els cicles de protesta generen símbols, marcs de significat i noves ideologies que poden resultar en símbols de nous moviments, o marcs de referència, com succeï amb les protestes pacífiques (Tarrow, 2011).

El segon mecanisme són les campanyes (b), que consisteixen en iniciatives públiques amb l'objectiu de plantejar les demandes col·lectives a determinades autoritats. Les campanyes també poden activar coalicions de diferents actors que s'uneixen de manera instrumental al voltant de les demandes col·lectives. Les campanyes inclouen representacions públiques, però també iniciatives mediàtiques, activitats educatives i mesures de pressió. Les campanyes poden anar dirigides a autoritats oficials, però també a altres grups l'existència o les accions dels quals afecti de manera significativa al benestar del grup mobilitzat (Tarrow, 2011).

---

³ Tipus de manifestació en la que un grup d'activistes es concentren al domicili o lloc de treball de la persona a la qual es pretén denunciar.

En darrer lloc trobem els mecanismes de difusió (c), que poden ser iniciats de manera voluntària o no voluntària pels membres del moviment, amb l'objectiu de captar nous participants o fer públiques les seves demandes, sovint a través de la promoció dels seus triomfs. Tarrow identifica tres formes principals de difusió: primer, la difusió directa, que consisteix en la transmissió dels repertoris d'acció i de discursos de manera voluntària a aquelles persones, organitzacions o associacions vinculades amb el moviment. Per altra banda, la difusió indirecta pot ser iniciada o no pel moviment, i es dona quan els mitjans de comunicació de masses difonen imatges o notícies sobre les manifestacions del moviment. I en darrer lloc, la difusió mediada es produeix entre grups d'activistes, no connectats directament entre ells, però que comparteixen un tercer grup o actor que els serveix de intermediari (Tarrow, 2011).

Com és evident, els mitjans de comunicació juguen un paper clau en aquest procés, ja que tenen el poder per a senyalar un moviment o un esdeveniment com a important, i alhora presentar-lo com quelcom legítim, o com un grup de rebels sense motivació aparent legítima. Internet és per excel·lència el mitjà de comunicació amb més poder de difusió, però alhora que és eficient pel que fa a la comunicació d'esdeveniments, manca del caràcter personal necessari per a crear llaços de confiança entre els pioners de les protestes i els potencials seguidors, i per tant les accions col·lectives convocades a través de la xarxa poden tenir menys seguiment que aquelles convocades per als mitjans tradicionals (Tarrow, 2011).

Fins aquí hem parlat de difusió a nivell horitzontal, però també pot donar-se a nivell vertical quan les accions es difonen a diferents nivells del sistema, on els actors troben nous incentius i restriccions. Aquest *canvi d'escala* pot provocar noves reaccions per part de les institucions polítiques que amenacin als actors socials que fins al moment no havien tingut conflicte en el nivell inferior, però alhora brinda l'oportunitat d'adquirir major transcendència (Tarrow, 2011).

Davant aquesta aflluència, hi ha cinc possibles processos de desmobilització (que es poden combinar entre ells): la repressió per part de les autoritats (i); la facilitació, que consisteix en la concessió de les demandes més concedibles (ii); l'esgotament, fruit del cansament i les tensions generades pel mateix moviment (iii); la radicalització del moviment, la qual no atrau a tots els seguidors (iv); o la institucionalització d'aquest, absorbit per la política formal (v).

A mesura que un moviment creix i evoluciona, les discussions latents entre activistes sobre mètodes i objectius comencen a fer-se manifestes, dividint el moviment en subgrups, esgotant als militants i, per consegüent, debilitant el moviment. El resultat és un descens en la participació del qual poden avantatjar-se les autoritats per a eradicar el moviment. L'esgotament (ii) dels membres primer es fa latent en la perifèria, és a dir, aquelles persones

menys vinculades al moviment, que acaba causant que el nucli d'aquest sigui l'únic que romangui i es radicalitzi, causant al mateix temps que nous membres refusin a entrar-hi per la posició extrema que ha adoptat. Quan un moviment es troba en aquesta situació paradoxal, pot intentar rebaixar les seves demandes per a atraure nous membres (iv), o radicalitzar les demandes i les protestes per a guanyar en intensitat (v).

La radicalització i la institucionalització dels moviments socials són dos mecanismes complementaris, malgrat que a simple vista puguin semblar oposats, es poden produir simultàniament. Quan el govern s'obre a les demandes d'un moviment, neixen les possibilitats d'un allunyament per part de les ideologies més extremes, que busquen actuar fora de la política institucionals, i un apropament per part de les formes d'acció més convencionals (Tarrow, 2011).

En darrer lloc, davant les diferents estratègies adoptades per un moviment, el govern pot respondre augmentant la repressió (i) o facilitant les demandes del moviment per mitjà de reformes que permeten crear la il·lusió de victòries (ii). Aquestes dues estratègies solen conduir a una divisió del moviment semblant a la que hem vist abans, i fins i tot reforçar-la. Mentre que el sector radical es manté ferm en l'acció, i fins i tot pot desencadenar més violència, els sectors més moderats poden acabar decidint-se per la via més conservadora, fruit de la incomoditat amb la radicalització del conflicte.

3.2 Condicions per a l'existència d'un moviment social (Touraine, 1985; Hannigan, J.A, 1985)

D'acord amb Touraine, els moviments socials representen esforços (en un context de conflicte) per a controlar certs patrons culturals en una societat determinada. Un moviment social fort ha de partir d'una clara definició de la identitat compartida de les activistes, la diferenciació amb els oponents del moviment, i la identificació del context social i/o cultural. És a dir, aquest autor dona molta importància a la identitat com a element mobilitzador i amb capacitat de creació de compromís social.

Touraine senyala que la principal condició per a l'existència de moviments socials és la consciència de que estem entrant en un nou tipus de vida social (Touraine, 1985). D'acord amb això la generalització de l'accés a la universitat va acompanyada d'expectatives de mobilitat social i estatus professional, així com una socialització que concep l'educació com una entitat que ha d'estar separada dels interessos econòmics i polítics. Aquestes expectatives es contradiuen amb la posterior mercantilització de l'educació, que inclou l'explotació econòmica dels estudiants per mitjà de crèdits o jerarquies universitàries, que es corresponen amb patrons d'estratificació social.

Els moviments socials es diferencien d'altres conflictes, principalment, per la seva orientació contrària a la institució, és a dir, no busquen el suport formal sinó el recolzament de la ciutadania. Els actors socials sovint viuen les seves accions com una ruptura amb els valors predominants o les normes institucionals, de manera que és usual l'existència d'una relació d'oposició entre el moviment i les institucions formals. Així doncs, les revoltes poden ser una senyal del mal funcionament del sistema (Touraine, 1985).

Mentre, Castells situa les noves contradiccions socials en l'esfera del consum col·lectiu (com seria l'educació), que es reflexa principalment en les nuclis urbans contemporanis, Touraine afegeix que la raó subjacent és que els conflictes moderns es donen entre un estat centralitzat dominat per la tecnologia, i la ciutadania lluitant per a tenir autonomia en diverses esferes de la societat. De fet, Castells sosté que l'èxit d'un moviment depèn de la capacitat d'aquest per a complir tres objectius essencials: millorar les condicions materials col·lectives, la creació de comunitats culturals autònomes, i el potencial d'autogestió política (citada en Hannigan, 1985).

3.3 El poder de la identitat (Castells, 1998)

Com hem vist prèviament, en les teories de Tarrow i Touraine la identitat sorgeix com a element determinant de l'èxit dels moviments socials, sobretot a través de la seva influència en la cohesió interna del moviment i l'articulació de les formes d'acció col·lectiva. Però és Castells qui treballa aquest element en profunditat en relació a la formació de moviments socials en la era informacional.

La identitat, quan parlem d'actors socials, es defineix com el procés de construcció d'un col·lectiu a partir d'un atribut cultural que comparteixen, al qual se li atorga rellevància per sobre d'altres. Les identitats són fonts de sentit per a aquests actors, les quals doten de contingut les seves accions, i per això, malgrat ser compartides, són construïdes mitjançant un procés de individualització (Castells, 1998: 28). Malgrat que en la societat xarxa en una persona poden conviure diferents identitats, sempre hi haurà una primordial, a partir de les quals es vertebraran les altres.

La identitat es construeix a través de tres processos: a) la identitat legitimadora és introduïda per les institucions de poder com a font de dominació, b) la identitat resistència, que és construïda per aquelles persones en posició de minoria o devaluació enfront la identitat dominant, c) i la identitat projecte, que es dona quan els actors socials construeixen una nova identitat per a redefinir la seva posició en la societat, i en conseqüència, iniciar una acció social transformadora.

Cada tipus de identitat deriva en una forma social diferent. La identitat legitimadora (a) és la base de la societat civil, entesa com un conjunt d'organitzacions i institucions, així com una sèrie d'actors estructurats i organitzats, que reproduïxen la identitat proporcionada com a legítima per les fonts de dominació. En segon lloc, la identitat de resistència (b) dóna lloc a comunitats que conformen una forma de resistència col·lectiva a l'opressió. I per últim, les identitats projecte (c) tenen com a resultat subjectes, és a dir, individus que busquen donar sentit a les seves experiències a través de la participació en accions socials col·lectives. En altres paraules, la identitat es converteix en un projecte per a aportar sentit i contingut a la vida personal a través de l'acció col·lectiva per a transformar la societat. En certa manera allò que ens defineix ho construïm a través de la nostra participació en el món social, i alhora es converteix en el motor per a l'acció col·lectiva, al sentir-nos part de determinat grup (Castells, 1998).

La societat xarxa posa en perill els processos de construcció de identitats, degut a la desconexió entre l'àmbit local i l'àmbit global; els processos globals determinen la vida quotidiana de les persones, que es mouen en l'àmbit local, però els hi és impossible arribar o influir en les dinàmiques globals (Castells, 1998).

La globalització i la informatització de les societats augmenten la capacitat de comunicació a nivell global, però alhora priven als individus dels seus drets com a ciutadans, ja que l'Estat-nació perd poder i legitimitat enfront aquests processos. Davant aquesta pèrdua de control sobre la vida quotidiana, sorgeix un nou tipus de moviment social que intenta construir projectes alternatius que els permetin recuperar la capacitat de decisió en els àmbits social, polític i econòmic. Aquest és el motiu pel qual, el procés de construcció de la identitat no s'orienta tan sols cap a la societat civil, sinó també cap a la prolongació de la resistència comunal davant la globalització, desembocant en els nous moviments socials de l'era de la informació (parlarem dels moviments de resistència global al proper apartat).

La dificultat de construir identitats comunals fortes degut al procés de globalització complica el teixit de xarxes de solidaritat, de manera que preval l'individualisme, i els comportaments egoistes (ja sigui per se o per les seves conseqüències). Els moviments socials, emergeixen de identitats de resistència (no han de ser necessàriament noves identitats) que es presenten com a resistència comunal en front les dinàmiques globals i el pensament individualista. Les identitats de resistència poden construir-se al voltant de moviments que intenten mantenir la seva autonomia mentre acumulen la força suficient per a dur a terme un desafiament real a les institucions opressives que s'hi oposen. (Castells, 1998).

En síntesi, els moviments socials que sorgeixen en aquest context es presenten, en la seva diversitat, com a moviments reaccionaris a les tendències globalitzadores i contra els seus agents polítics, a partir de les seves identitats de resistència construïdes.

Així doncs, aquest nou tipus de moviments de resistència global han de ser analitzats a partir de dues dimensions: la primera és la pròpia dinàmica interna del moviment, que respon a les motivacions i comportaments dels seus propis membres, i la segona es refereix a la interacció amb els processos externs, que funcionen com a condicionant de la seva existència, i són l'objectiu a ser modificat. Tant Castells com Touraine, identifiquen tres elements que defineixen un moviment social: *en primer lloc la identitat, que fa referència a l'auto definició dels membres del moviment com a subjectes socials; en segon lloc l'adversari, que fa referència al grup explícitament identificat com a enemic, i que per tant aporta cohesió interna al grup; i per últim l'objectiu social, que fa referència al tipus d'ordre social que el moviment persegueix instaurar* (Castells, 1992: 136).

Per consegüent, aquests elements es poden convertir en punts febles o punts forts d'un moviment social, segons el seu grau de definició, ja que aporten sentit, cohesió i direcció a les accions col·lectives a realitzar.

3.4 Moviments de resistència global (Martí. S, 2004; Castells, 1998)

En aquestes darreres dècades han sorgit els anomenats moviments de resistència global o antiglobalització. No obstant, no existeix un moviment definit com a tal, sinó que el trobem en varies formes com serien els okupes, anticapitalistes, zapatistes, anarquistes... El tret distintiu d'aquests moviments o moviment és que no s'organitzen entorn la defensa d'un fet social concret, sinó que sorgeixen com a reacció a les conseqüències de la globalització.

Per a entendre què són els moviments de resistència global primer caldria entendre que és la globalització i quines implicacions socials té. Segons el Fons Monetari Internacional la globalització es defineix com la interdependència econòmica entre països, degut a l'augment de la quantitat i la varietat de intercanvis de béns i serveis, així com de fluxos de capital (Martí. S, 2004). Aquesta definició, que es centra en la dimensió econòmica de la globalització, és completada pel sociòleg alemany Ulrich Beck (citada en Martí. S, 2014: 242-243), el qual afegeix que es dona una globalització de la ideologia i el discurs neoliberal, de manera que s'estén un model de pensament únic que defensa l'estat mínim i el progrés lineal de l'economia; i la pèrdua de la sobirania estatal, en virtut de les empreses transnacionals, els grups d'interès i les organitzacions polítiques multilaterals. A més, destaca que malgrat que les fronteres polítiques s'erosionen, les interdependències que afloren entre països no són només econòmiques, sinó que afecten a altres àrees com la cultura i el medi ambient, però en canvi no transformen aquelles que no beneficiarien al capitalisme com la universalitat dels drets o la lliure mobilitat de les persones.

Davant aquest nou escenari on els poders econòmic i polític es troben repartits entre actors transnacionals els quals no conformen una institució pública formal és difícil saber com o a qui exigir les demandes per part dels actors socials. Si bé és cert que en el cas de l'educació pública la competència pertany a l'estat, i l'aplicació del pressupost a la universitat, cal tenir en compte que el pressupost que l'estat pot destinar en serveis públics és limitat per la Unió Europea, i que les empreses cada cop tenen més poder de decisió en les institucions acadèmiques a través del finançament de la recerca. Tampoc podem oblidar la necessitat d'emular les estructures educatives dels altres països (com seria l'aplicació del 3+2) per tal de dotar a les universitats i als alumnes de competència internacional. Així doncs, en aquest sentit, i degut a l'afinitat del moviment estudiantil amb els moviments de resistència global, és necessari tenir en compte la globalització alhora de contextualitzar-lo.

No obstant, la globalització també ofereix avantatges pel que fa a la difusió de la informació i el coneixement, internet i les noves tecnologies de la informació permeten arribar als segments de població menys privilegiats del planeta. D'aquesta manera no este parlant només d'una població més informada, sinó també de la possibilitat d'accedir a béns i serveis que fins ara no existia.

Tal i com senyala Castells en la teoria de l'era informacional, els moviments socials han d'aprofitar aquesta nova dimensió de la informació per tal d'aconseguir adoptar una dimensió global i estendre les seves demandes. La globalització i la informatització aporten noves dificultats a l'hora de conformar un moviment social, degut a la necessitat d'arribar, d'influir o d'actuar a nivell global. *La capacitat de comunicació mediàtica és una eina de lluita fonamental, mentre que els manifestos i armes són els mitjans per a crear un esdeveniment del qual val la pena informar* (Castells, 1998: 130).

El moviment zapatista, a Mèxic, marca un punt de inflexió pel que fa a l'ús estratègic de internet i els mitjans de comunicació per a aconseguir el seu objectiu social. L'ús de les tecnologies de la informació els va permetre difondre el seu missatge a nivell internacional sense que pogués ser distorsionat per intermediaris, a més de cercar el suport internacional, i promoure la seva identitat a través de la simbologia del passamuntanyes negre (Castells, 1998).

Així doncs, veiem com internet i les noves tecnologies de la informació s'han convertit en un element a tenir molt en compte per a l'acció col·lectiva, ja sigui per a utilitzar-lo com a eina de lluita o per a procurar que no sigui utilitzat en contra dels interessos del moviment. Per consegüent, els nous moviments socials, en la societat informacional, han de fer seus els mitjans de comunicació o crear-ne de nous, ja que són essencials per a la seva difusió, i també per a la seva infraestructura organitzativa.

A continuació parlarem de les característiques dels moviments de resistència global centrant-nos en la conjuntura (a), les formes d'acció col·lectiva (b), el volum i l'organització (c), el discurs (d) i els resultats (e).

La conjuntura (a) dins la qual es configuren els moviments socials actuals es caracteritza per l'absència d'espais de política comuns, de manera que els moviments per una banda busquen conquerir espais institucionals, o per l'altra es formen i es manifesten en espais al marge del món institucional. Aquesta necessitat de conquerir nous espais es remunta en el fracàs de l'esquerra política tradicional i en l'hostilitat cap a qualsevol projecte alternatiu per part de l'ordre hegemònic.

En segon lloc, les formes d'acció col·lectiva (b) combinen les tradicions de lluita amb noves formes creatives entre les quals destaquen la incorporació de les noves tecnologies o les concentracions en llocs on es celebren esdeveniments polítics internacionals amb la intenció de bloquejar-los. El que tenen en comú aquestes noves formes és que busquen captar l'atenció del mitjà de comunicació per tal d'obtenir ressò global, però sovint xoquen amb la distorsió dels discurs o de les demandes per part d'aquests.

En tercer lloc, pel que fa al volum i a l'organització del moviment (c), malgrat tractar-se de moviments que són o pretenen ser massius, estan compostats per petits grups socials connectats entre ells, i amb les seves formes pròpies d'organització. Cadascun d'aquests grups es configura en els espais quotidians on es reuneixen, com seria el lloc de treball, i estableixen llaços entre ells per a emprendre determinades mobilitzacions. Per tal de coordinar els diferents nuclis micromobilitzadors l'ús de Internet és clau, ja que permet la coordinació d'un gran nombre de persones però de manera flexible en temps real, i obre les portes dels esdeveniments locals a la comunitat global. No obstant, no hem d'oblidar que Internet és tan sols un instrument de comunicació i difusió, i que prèviament és necessària l'existència d'espais quotidians reals des dels quals difondre valors i demandes.

Següent, el discurs (d) que sostenen els moviments de resistència global sorgeix de d'una cosmovisió compartida de la realitat social i les injustícies que habiten en ella, relacionades amb determinades polítiques. El discurs té la tasca de diagnosticar quines són les injustícies a partir de determinats valors; oferir un pronòstic de futur que es consumirà amb l'acció col·lectiva; i motivar als potencials activistes del moviment. Així doncs el discurs social tracta de redefinir les desigualtats percebudes com a aleatòries per tal que s'entenguin com a injustícies socials que poden ser combatudes per mitjà de l'acció col·lectiva.

En darrer lloc, els resultats (e) quals solen aspirar són transformacions en tots els àmbits polítics; canvis en els sistemes de valors i de les identitats col·lectives; introduir nous actors polítics que representin aquestes demandes; i l'habilitació d'espais de debat i negociació pública amb les institucions polítiques formals, per tal de influir en les polítiques públiques

des de baix. És a dir, el que s'espera són transformacions profundes en els sistemes socials i polítics per tal que la societat civil tingui el control de les decisions que afecten les vides quotidianes de tothom.

En síntesi, els moviments de resistència global actuals es caracteritzen per presentar un discurs holístic, confrontatiu i global que pretén trencar amb l'ordre existent. I, malgrat que més que un moviment social conjunt són una "onada de mobilitzacions", on conflueixen col·lectius, organitzacions i formacions polítiques amb posicionaments diversos, és l'oposició al sistema socioeconòmic i la presentació d'una alternativa actual el que els aglutina.

3.5 Què és un moviment social fort? (Silva & Romero, 2013)

Com hem vist fins ara, la definició de fortlesa dels moviments socials no és homogènia, sinó que hi ha diversos factors que hi influeixen, identificats per diferents autors.

Per tal que un moviment sigui fort, ha d'haver passat per un procés d'empoderament col·lectiu previ, el qual entenem com una evolució en la qual els membres d'una comunitat desenvolupen un conjunt de capacitats i recursos que els permetran controlar la seva vida, i actuant de manera compromesa i conscient, perseguiran la transformació del seu entorn. Els factors que impulsen aquest empoderament són el sentiment de solidaritat entre els membres de la comunitat, l'adopció d'una postura crítica enfront la desigualtat que els afecta, el control propi dels recursos i l'ordre social comunitari, l'autogestió de l'organització comunitària, el compromís amb les accions encaminades a satisfer les demandes de la comunitat, el desenvolupament de les capacitats individuals per al benefici comú, i una forta identitat social dels membres de la comunitat (Silva & Romero, 2013).

D'acord amb aquests mateixos autors (Silva & Romero), hi ha un conjunt delimitat de factors clau per a l'èxit d'un moviment social: primer, les demandes i els objectius del moviment han de ser clares, i han de contemplar un anàlisi sociopolític de la realitat, per tal que siguin possibles d'aconseguir. Segon, les participants han de percebre que la seva mobilització té sentit i serà útil. Següent, ha d'existir una forta identitat social del grup que es mobilitza; les participants s'han de sentir part de la comunitat, i voler actuar com a grup. Després, l'organització, les estratègies i les accions han de comptar amb el suport de les masses, l'aportació de les capacitats individuals i recursos de cadascú, ser definides des de l'autogestió, i, en el cas de l'existència de lideratge, aquest ha de ser estratègic, eficient i desinteressat. Per últim, no podem oblidar que el context social, polític i/o econòmic ha de brindar l'oportunitat per a que les demandes del moviment puguin ser satisfetes (Silva & Romero, 2013).

3.6 Teoria de la mobilització de recursos (Jenkins, 1983)

En darrer lloc, la teoria de mobilització de recursos explica els moviments socials sobretot a partir dels recursos, l'organització i les oportunitats polítiques, a més dels factors tradicionals, com seria la importància de les demandes o queixes de la ciutadania com a factor motivador de la creació d'un moviment social. Pel que fa al procés de mobilització, aquest consisteix en el procés a través del qual un grup assegura els recursos necessaris per a l'acció col·lectiva (Jenkins, 1983), els quals poden ser tangibles (diners, mitjans de comunicació) o intangibles (capital humà). De fet, aquesta teoria destaca la importància de les contribucions i la captació de mitjans institucionals per als moviments socials contemporanis.

Més concretament, en el cas dels moviments estudiantils, és especialment útil la captació de suport a través dels mitjans de comunicació de masses. La qüestió aquí és, com incentivar la participació de les masses? Les masses que recolzen els moviments socials, es mouen tant per valors interioritzats i sentiments, així com interès individual. La mobilització és el major repte que les activistes enfronten, doncs cal generar solidaritat i compromís entre un vast rang d'actors en pro del col·lectiu líder. El potencial mobilitzador d'un grup depèn sobretot de quan forta és la seva identitat i de la xarxa de contactes que disposen, i el grau d'organització entre aquests. A més, autors com Sen, argumenten que els incentius col·lectius basats en la solidaritat entre persones i entre grups són motivació suficient per a motivar la mobilització social, lluny de la tesi del *free-rider* de Olson.

Pel que fa a l'organització dels moviments socials, la teoria de la mobilització de recursos sosté que existeixen, per una banda, moviments centralitzats amb estructures burocràtiques, i altres descentralitzats amb estructures més horitzontals. Aquí ens fixarem amb el segon tipus (ja que és el que es correspon al moviment estudiantil), i que es caracteritza per estructures descentralitzades que maximitzen la transformació personal, de manera que són moviments de base que assegurin la participació i la cohesió del grup, encara que això pot suposar costos en quant a eficàcia. Per altra banda, els moviments verticals proporcionen coneixement expert i una coordinació més eficaç (Jenkins, 1983).

4. Anàlisi del moviment estudiantil català

4.1 Contextualització del moviment estudiantil català

El moviment estudiantil a l'estat espanyol neix als anys 70 durant l'època de la transició, on els sindicats d'estudiants deriven dels partits polítics o associacions de l'esquerra tradicional.

És important entendre que la massificació de l'accés a les universitats fa que augmenti el nivell de coneixement general d'una societat, de manera que la qualitat política d'un país creix, junt amb l'enriquiment del debat públic. Aquest empoderament polític que permet l'educació, a l'hora es trasllada a una major capacitat de mobilització estudiantil (Fleet & Guzmán-Concha, 2016). Així doncs, la massificació de l'accés a la universitat ha permès, per un cantó, l'explotació del capital intel·lectual, i per l'altre, la politització i conseqüent mobilització de la societat civil. De fet és una paradoxa similar al sorgiment del moviment obrer a les fàbriques, la qual va senyalar Marx; per una part l'organització industrial suposa l'inici de l'explotació obrera, però per altra part dita organització els hi proporcionà l'espai i les eines per a organitzar-se en sindicats i impulsar el moviment obrer.

Tanmateix, donat que en aquesta recerca ens centrem en el moviment català actual, prendrem com a punt inicial l'onada de protestes anti-Bolonya el curs 2008-2009, que coincideix amb el començament de la crisi econòmica. A Barcelona el moviment va tenir molta repercussió amb la mobilització de manifestacions de milers d'estudiants, assemblees multitudinàries i la paralització de classes durant tota la setmana. No obstant, un cop finalitzat l'auge originat per la implantació del Pla Bolonya, el moviment va començar a debilitar-se amb assemblees amb cada cop menys participació que reflectia el cansament dels militants, i finalment va decaure amb l'arribada de les vacances d'estiu, i els debats originats per la crisi econòmica.

El pla Bolonya adapta l'ensenyament a les noves característiques del mercat laboral, que són una sobre qualificació dels treballadors potencials i el requeriment de flexibilitat. Per això es redueix el contingut (i per tant la durada) dels estudis universitaris, i es supedita la investigació de les universitats a les demandes de l'economia, ja que és finançada per empreses privades. Com a conseqüència, a les disciplines que no estan directament relacionades amb el procés productiu, com les lletres o les ciències socials, els manca finançament.

El subsegüent moviment anti-Bolonya va agitar durant uns anys la vida universitària, on la formació d'assemblees i el tancament de facultats es van estendre nombroses universitats. Les manifestacions, l'aparició als mitjans i el debat amb figures polítiques va fer que la reivindicació sortís de les aules i calés a l'agenda pública. Per primer cop es va donar un procés de coordinació a nivell estatal, malgrat que s'ha desvirtuat.

El què hem d'extreure del moviment anti-Bolonya és que el moviment estudiantil va aconseguir homogeneïtzar les protestes de tots els estudiants i joves sota l'amenaça de l'accés a l'educació de les classes populars, sense el recolzament dels grans sindicats, però que no va ser capaç de conservar les estructures i dinàmiques creades. Tot i així, si que és cert que el resultat final va ser un enfortiment i consolidació del moviment.

A continuació, la crisi econòmica i les consegüents retallades constitueixen un altre atac a l'educació pública. El següent auge del moviment estudiantil va sorgir de la crisi econòmica, la qual dotava al moviment d'un caràcter més ampli però a l'hora més confús, ja que les seves reclamacions semblen anar més enllà del sistema educatiu. Aquest ressorgiment va culminar en el moviment del 15M.

A partir d'aquest punt, les demandes educatives es confonen amb les demandes polítiques que reclamen un altre model de país, encarades cap al futur, és a dir, demandes que lliguen el sistema educatiu amb la manca d'oportunitats laborals en un futur.

Posteriorment, amb l'arribada de la reforma del 3+2, veiem una lleugera reactivació del moviment que va culminar en la celebració d'un referèndum entre els estudiants, i que a Catalunya ha aconseguit paraitzar-se. Durant aquest període va ser quan es van consolidar alguns dels trets més importants del moviment estudiantil com la vocació cap als mitjans de comunicació, l'organització interna en comissions, assemblees i coordinadores, la relació entre aquestes i les associacions d'estudiants (ex. sindicats)... com a base de les properes lluites.

En darrer lloc, l'Estratègia Universitària 2015 és el següent pas cap a la privatització de les universitats. Els dos objectius principals de l'EU2015 són reformar el sistema de governança i canviar el model de finançament. Pel que fa al primer, es pretén substituir el sistema actual compost de juntes i claustres dels quals s'elegeixen els membres, per un model piramidal d'empresa, on l'òrgan de govern més elevat seria una junta de govern formada per membres externs nomenats per les autoritats governamentals i amb plenes capacitats executives. Aquesta junta és qui s'encarrega de instituir al rector (que no té per què ser un membre de l'acadèmia), i alhora aquest pot designar i destituir degans, que tenen el poder sobre els caps de departament. Dit en altres paraules, es destrueix completament el principi d'autonomia universitària, i per tant, la llibertat científica-acadèmica.

Per altra banda, en el nou model de finançament, es pretén fer pagar a l'estudiant el 50% de les taxes (quan actualment es paga el 15%), i en cas de segona matrícula, el 100%. I pel que fa a les beques, s'estimularà un sistema de préstecs, mentre que el llindar mínim per accedir a la beca disminuirà.

4.1.1 Moviment 15M

En aquest apartat explicarem breument el sorgiment i la composició d'entendre el moviment del 15M en l'àmbit espanyol. La raó pel qual s'ha decidit incloure aquest breu resum és que l'auge del 15M és el darrer cop que el moviment estudiantil era massiu, i la dispersió i institucionalització del primer coincideix amb la decadència del moviment estudiantil. Alhora l'organització i les formes d'acció col·lectiva del 15M han sigut emulades pel moviment

estudiantil. Així doncs, el 15M té una gran influència en el nostre cas d'estudi, i per això és necessari incloure-hi aquesta breu referència.

Per a entendre el sorgiment del 15M hem de fer un breu repàs al context socioeconòmic de l'estat espanyol. Monterde (2015) identifica com a desencadenants de la mobilització el mal funcionament de la democràcia espanyola, marcat per la corrupció, el bipartidisme i la no representativitat, i la crisi econòmica i les consegüents retallades dutes a terme pels governs centrals i econòmics que afecten principalment a l'educació, la sanitat i l'habitatge, vulnerant d'aquesta manera els pilars bàsics de la socialdemocràcia.

L'emergència del moviment social del 15M té lloc durant la primera meitat de l'any 2011, quan, a través de les xarxes socials *facebook* i *twitter* es llancen una sèrie de campanyes com "NoLesVotes" i "Estado del Malestar" que animen als ciutadans a protestar per la fi del bipartidisme i un sistema de democràcia participativa. Les protestes culminen en la manifestació del 15 de Maig, després de que s'aprovi la Llei Sinde⁴ al Congrés dels Diputats. La manifestació del 15M es convoca sota el lema "Democracia Real Ya. No somos mercancía en manos de políticos y banqueros", a 60 ciutats d'Espanya i amb la participació de 130.000 persones (Monterde, 2015). Després de la manifestació del 15M a les diferents grans ciutats de l'estat es van convocar diverses manifestacions i acampades, entre les quals a Catalunya destaca la concentració al voltant del Parlament després que s'aprovesin els pressupostos de la Generalitat i les noves retallades.

A partir de juny es comencen a formar les assemblees de barris, i preparen la marxa dels indignats que acaba el 23 de juliol a Madrid. Durant els següents mesos continuen les manifestacions entre les quals destaca la del 15 d'Octubre, amb ressò global ja que es seguida a 82 països diferents, i el 15M connecta amb el moviment *Occupy* d'EEUU.

Durant l'any 2012 les manifestacions i vagues continuen, i es comencen a organitzar col·lectius per àrees sorgits o vinculats amb el 15M com seria la "marea blanca" per la defensa de la sanitat pública i universal o la "marea verda" per la defensa de l'educació. Tot i que existeix un gran nombre de protestes i moltes centrades en un sol aspecte, totes conflueixen en el marc del 15M sota les demandes d'aturar les retallades als serveis públics i l'exigència de mecanismes de democràcia directa i participativa.

Al següent any, 2013, es dona un procés de institucionalització del moviment a partir de la creació de partits polítics, principalment Podemos, que pretén recollir els mecanismes d'organització i presa de decisions horitzontals del moviment alhora que representar una alternativa política real.

---

⁴ Llei d'Economia Sostenible. Llei especialment polémica per la seva disposició final segona relativa a la regulació de les webs i la llei de la propietat intel·lectual.

Pel que fa a la composició del moviment, com hem vist és molt heterogènia ja que participa un ampli espectre de la societat. Trobem des de gent jove amb estudis superiors que protagonitzaven les acampades fins a persones de més de 65 anys agrupats en el col·lectiu laioflautes. A més d'existir un grup de gent jove polititzada que reclama una democràcia directa, també conflueixen col·lectius amb un objectiu molt propi i marcat, com és el cas de la PAH (Plataforma d'Afectats per les Hipoteques), que tan sols són un grup de persones que s'ajunten per a resoldre un problema comú.

Aquesta diversitat d'actors socials dificulta entendre quina és la identitat col·lectiva del moviment, de manera que sorgeix la idea de que es tracta d'una identitat multitudinària (Monterde, 2015).

L'organització d'un nombre tant gran de persones es realitza de manera assembleària, l'eix principal són les assemblees de barris, pobles i ciutats que representen la base i el nucli del moviment. Mentre que els diversos col·lectius que s'hi sumen i donen suport tenen les seves pròpies maneres d'organitzar-se. La forma que acaba prenent és la d'una xarxa autoorganitzada basada en tres comunitats: primer, els col·lectius organitzats i sorgits entorn la campanya "Democràcia Real Ya"; segon, la comunitat corresponent a la PAH; i tercer, altres grups més heterogenis com les mareas anteriorment esmentades, els "laioflautes" o la Coordinadora 25s (Monterde, 2015).

En els processos de mobilització és essencial l'ús de les xarxes socials, ja que permeten la coordinació entre tots els participants del 15M, i són clau per a explicar la dimensió global que adquireix el moviment.

4.2 Característiques del moviment estudiantil

En primer lloc, pel que fa a la conformació i l'organització, tal i com senyalen Raboso i Merino, és un moviment conformat per grups que pertanyen a sectors crítics de la societat, fet que significa que la seva cosmovisió de la societat no està del tot influenciada per l'Estat i la ideologia dominant, de manera que adopten una postura crítica i reflexiva. De manera més concreta, els joves que participen majoritàriament pertanyen a classes mitjanes i baixes, i es divideixen en aquells que participen esporàdicament i els activistes més compromesos que conformen el nucli. Aquest nucli és l'encarregat de la conservació i l'actualització de la memòria col·lectiva del moviment, l'observació dels esdeveniments en l'agenda pública, la mobilització de les masses, el plantejament de les demandes, juntament amb el seu contingut, i la definició ideològica (Raboso, A., & Merino, A., 2011). Un altre factor important és la constant renovació dels participants, donat que el període d'activisme sol durar 4-6 anys, que

per un cantó permet l'aportació de noves idees, però per altre dificulta definir clarament el moviment. A més cal comptar que en la seva majoria són activistes de primera socialització, de manera que per una gran majoria és el seu primer contacte amb l'acció col·lectiva.

Pel que fa a l'organització, aquesta és de caràcter horitzontal, basada en assemblees i coordinadores, que són un exemple de democràcia directe. Concretament, existeix una assemblea a cada facultat (a excepció de la UPF, que tan sols té una assemblea comuna degut al baix nombre de membres), que es caracteritza per no tenir cap ideologia marcada i està formada per tots aquells estudiants que decideixin sumar-s'hi de manera voluntària. Alhora, aquestes assemblees es coordinen entre elles a través de la CAI (Coordinadora d'Assemblees Interuniversitària) i la PUDUP (Plataforma Unificada en Defensa de la Universitat Pública), malgrat que actualment dites coordinadores estan sent remodelades degut al seu mal funcionament. La Universitat de Barcelona, degut al seu nombre de campus i la seva dispersió, disposa també de la Coordinadora Diagonal (la qual inclou les assemblees de facultat del campus de Zona Universitària), i la Coordinadora UB, que s'utilitza per a tractar temes que tan sols fan concerneixen a la Universitat de Barcelona. I, pel que respecte a la Universitat Autònoma, també disposa de la Coordinadora d'Assemblees de Facultat (CAF) des de la qual tracten qüestions internes. En canvi les universitats perifèriques, com la Universitat de Girona o la Universitat de Tarragona, tenen alguna assemblea intermitent amb escàs contacte amb la resta de universitats, de manera que el moviment es restringeix essencialment a l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

D'altra banda, els instituts i altres centres de formació professional no participen de forma organitzada en el moviment estudiantil. Malgrat que durant l'onada de manifestacions anti-Bolonya existia l'AES (Assemblea d'Estudiants de Secundària) a nivell català, actualment els estudiants que participen al moviment ho fan de manera individual.

Aquí també hem de contemplar l'existència de sindicats, els quals disposen de les seves pròpies estructures organitzatives, i a nivell general no tenen gaire contacte amb les assemblees, sobretot en l'àmbit català, on la presència és molt dèbil.

En relació als nivells autonòmic i estatal, el moviment català no forma part de cap òrgan de coordinació, sinó que més aviat es troba fragmentat segons universitats i facultats. Això repercuteix principalment en la no inclusió dels estudiants de secundària en el moviment, la dificultat d'organitzar protestes massives i la capacitat de ressò mediàtic.

En segon lloc, la identitat del moviment es troba fortament determinada pel factor generacional, i per l'element exterior, és a dir, la confrontació a un medi social hostil amb les universitats. Tot i això, es tracta d'un col·lectiu molt heterogeni, i això explica el per què de l'organització assembleària, ja que és inclusiva per a tot tipus de perfils i cultures. Un altre tret

característic és la ruptura amb la política institucional, i la ubicació del moviment dins la societat civil. d'aquí sorgeix la solidaritat i els llaços amb altres col·lectius identificats com a exclosos, dominats i explotats. Pel que fa a la ideologia, el nucli adopta una clara postura d'esquerres, però pel que fa a militants esporàdics i altres, és més heterogeni.

A continuació, les demandes del moviment estudiantil són diverses, però es poden dividir entorn dos eixos principals: el primer es refereix merament al sistema educatiu i a la defensa davant l'atac a l'educació pública, mentre que el segon consisteix en demandes més generals d'una societat lliure i justa.

Pel que fa al primer eix (l'àmbit educatiu), podem trobar demandes generals referents al sistema educatiu en general (com serien la gratuïtat o la qualitat), i d'altres restringides a contextos concrets de les diferents universitats i facultats (com per exemple la millora de les instal·lacions o un contingut de les assignatures feminista). Pel que fa al nivell general, les demandes solen tenir un caràcter reactiu, és a dir, reivindicacions que responen a la instauració de lleis que ataquen a la publicitat del sistema educatiu (per exemple, el pla Bolonya).

En relació al segon eix de demandes, aquelles vinculades a una societat més lliure i justa, han conduït a la vinculació del moviment estudiantil amb altres col·lectius, la seva implicació en lluites alienes externes (com per exemple el feminisme), i la creació de grups d'estudiants a les facultats encarregats de portar i treballar aquests temes a les aules (com seria l'Assemblea de Refugiades de la UB).

Per últim, en referència al desenvolupament i accions, aquests són de caràcter discontinu, en part degut per la heterogeneïtat del moviment, ja que la convergència de diferents ideologies dificulta marcar una direcció. I a més, no podem oblidar les restriccions temporals que imposen el calendari acadèmic i el període formatiu. Aquest fet pot constituir un obstacle a l'hora de conquerir reformes lentes, o suposa una avantatge per la capacitat de mobilitzar a una gran massa en un període curt i intens.

Pel que fa al calendari, deixa com a temporalitat de mobilització els mesos de Octubre-Desembre i Març-Maig, on solen concentrar-se les protestes més multitudinàries, fet que denota la necessitat de teixir una organització que superi aquests fluxos per a sortir de la rutina cíclica de tornar a començar.

La forma d'acció col·lectiva preferida pel moviment ha sigut la vaga, incloent-hi tancament de facultats i manifestacions al centre de Barcelona. Alhora, cada assemblea de facultat durant el curs dur a terme petites actuacions relacionades amb lluites internes on si es veu una gran

varietat de formes d'acció (organització de xerrades, campanyes en promoció del reciclatge, denúncia d'assetjaments sexuals...).

Una altra característica és la construcció de la identitat del moviment entorn l'eix generacional, de manera que més enllà de ser un moviment d'estudiants, és un mitjà d'expressió de la frustració de les generacions joves, que adopten una certa postura de resistència en front un context social i econòmic que no els hi és favorable.

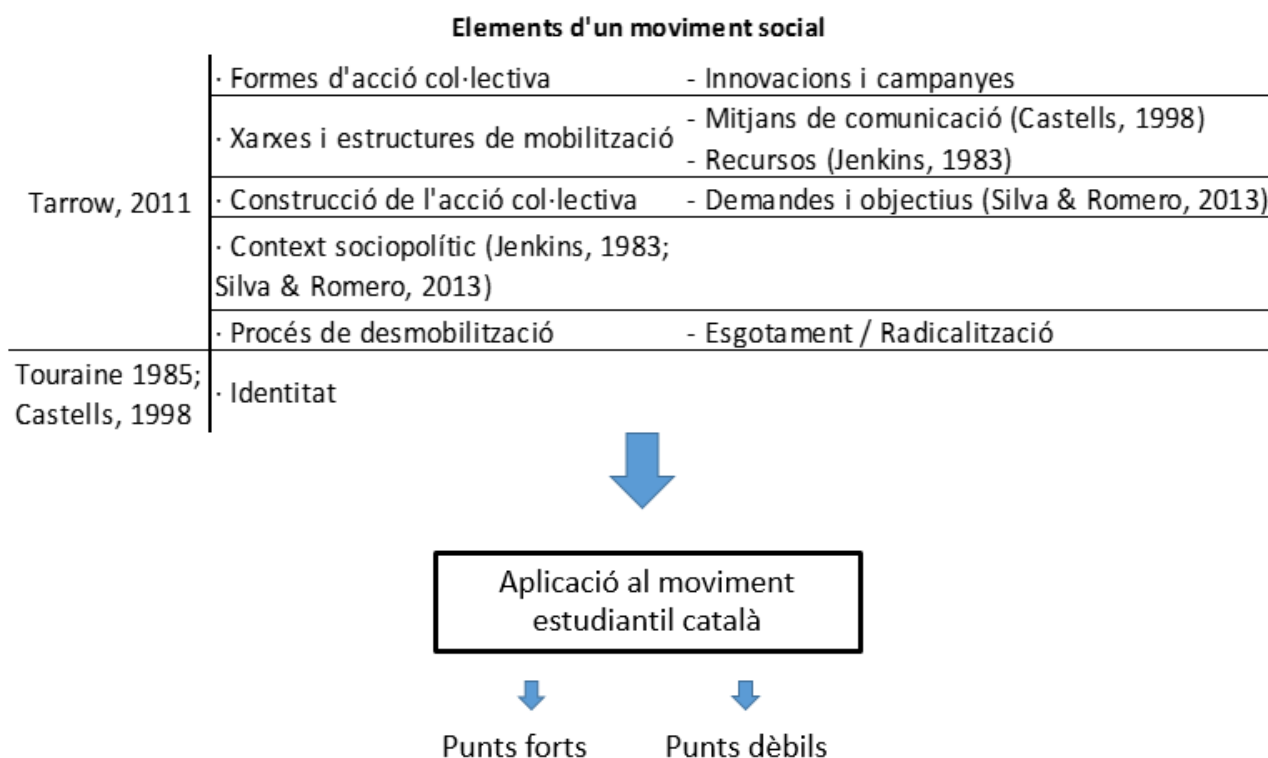
4.3 Anàlisi dels punts forts i els punts febles del moviment estudiantil català

Actualment, el moviment estudiantil català no té especial força. Des de l'auge de les onades de manifestacions anti-Bolonya i la revifada del 15M, el moviment ha estat més aviat inactiu a excepció de una o dues vagues anuals. En els últims anys, i sobretot després de la implantació del pla Bolonya i el pla 3+2 l'ensenyament universitari està sent privatitzat; cada cop el preu de les matrícules és més alt, i l'ensenyament es sotmet a les necessitats del mercat laboral. Davant aquest atac a l'educació pública i de qualitat, que és un dels drets socials bàsics en un estat del benestar, el moviment estudiantil ha sigut incapaç de unir a totes les estudiants i donar una resposta clara i contundent.

Per tal de descobrir per què el moviment es troba en tal estat, en aquest apartat, s'analitzen les característiques reals del moviment estudiantil recollides en l'apartat anterior, afegint la informació aportada pels entrevistats. L'examen es realitza a través de les aportacions dels autors recollides en el marc teòric, amb l'objectiu de identificar quines de les característiques constitueixen punts forts del moviment i quines són punts febles.

A continuació trobem un quadre resum que ens serveix per a recordar les aportacions dels diferents autors vistos, i il·lustra de manera més entenedora l'esquema que seguirem en aquesta secció.

Quadre 1: Esquema d'anàlisi del moviment estudiantil català

Per tal d'analitzar les fortaleses i debilitats del moviment estudiantil, començarem per determinar si pot ser classificat com a moviment social, utilitzant la definició de Tarrow presentada en el marc teòric: *Un moviment social consisteix en un conjunt d'accions basades en xarxes socials compactes i estructures de connexió eficaces, amb uns marcs culturals consensuats que orienten l'acció, i que poden mantenir una postura d'oposició en vers enemics poderosos en un context de conflicte. L'èxit d'aquest depèn de l'enteniment mutu, de les xarxes socials i les estructures de connexió, i com aquests elements tenen ressonància cultural* (Tarrow, 2011: 53).

Com hem vist en la descripció de les característiques del moviment, aquest realitza un conjunt d'accions, que són de tipus divers, però es poden resumir en la participació e vagues i l'organització de xerrades de contingut social, i que es basen en una xarxa social compacte, la qual és el teixit d'assemblees i coordinadores que uneixen als estudiants de les diferents de facultat, per tal de traçar una acció conjunta. Pel que fa als "marcs culturals consensuats" els activistes del moviment coincideixen en que el sistema educatiu, i més concretament la universitat, ha der ser públic i de qualitat, i mantenen aquesta posició en front al govern

(estatal i autonòmic), que constitueix la part opositora, ja que disposen dels recursos i la decisió sobre com utilitzar aquests en l'àmbit educatiu.

Així doncs, ara que ja podem classificar el moviment estudiantil català com a moviment social, procedirem a analitzar els elements indicats en el quadre amb l'objectiu de trobar si constitueixen un punt fort o un punt dèbil.

Formes d'acció col·lectiva

En primer lloc, l'acció col·lectiva pot prendre diferents formes, però en el cas del moviment estudiantil existeix un repertori d'accions concret que sol repetir-se. No obstant, cal distingir entre les accions conduïdes a nivell de facultat, i les accions conduïdes pel moviment en conjunt.

Pel que fa al nivell de facultat, les accions solen dirigir-se a la sensibilització i mobilització dels estudiants per la causa del moviment, amb l'objectiu de captar nous membres. Els mecanismes concrets que solen utilitzar-se són l'organització de festes i xerrades (sovint conjuntament) amb l'objectiu de portar a debat un tema relacionat amb la universitat.

L'acció col·lectiva a cada facultat o universitat depèn de les mancances internes de cadascuna, i tot i que cada assemblea escull què és el que és necessari canviar en la seva facultat, es recolzen mútuament, d'aquí la raó d'existència de coordinadores setmanals entre elles.

En canvi, a nivell general, les accions conduïdes giren entorn de vagues, normalment d'un sol dia, i es duen a terme talls dels carrers, tancament de la facultat amb piquets, manifestacions i concentracions. Com bé s'explica a les entrevistes:

Hem caigut en una rutina de les manifestacions bolet. (...) Falta omplir-les de contingut. Si diguessis mira fem actes, fem xerrades, i informem a tothom, doncs una vaga si que tindria més sentit. Entrevistada 1.

L'inconvenient principal d'aquest tipus d'accions és que necessiten un elevat nombre de persones i certa duració temporal per a aconseguir suposar una amenaça o una força real davant les autoritats.

Però, cal recordar que parlem de protestes amb data de caducitat, ja que el període educatiu ocupa només uns anys limitats de la vida de les persones, a més d'un calendari acadèmic que en dificulta el caràcter de continuïtat. A més, la principal característica determinant del

moviment estudiantil és que està conformat per joves, fet que es tradueix en inexperiència en front la gestió de conflictes i sovint la seva radicalització.

El problema principal d'aquestes formes d'acció, detectat a través de la realització de les entrevistes, és que no es proposen mecanismes innovadors i creatius, sinó que s'insisteix en continuar amb aquest repertori, o inclús radicalitzar-lo (sobretot pel que fa a les vagues), amb la intenció de intensificar l'expressió de les demandes, amb el mateix nombre de persones.

És important que els activistes d'un moviment social apliquin diverses estratègies alhora de fer públiques les seves demandes o de captar nous membres. La creativitat és especialment important en l'inici de la mobilització ja que atrau a futurs membres i alhora planteja un amenaça per a les autoritats o el grup opositor.

Segons els activistes entrevistats, el moviment estudiantil sovint ha intentat reinventar-se, sobretot amb la simbologia en manifestacions, a través de vestuaris concrets. Alhora, en referència a les lluites internes de les facultats, moltes assemblees han intentat cridar l'atenció d'altres estudiants per mitjà d'estratègies modernes que semblen tenir èxit en altres contextos. A mode d'exemple podem pensar en l'ús de *photocalls* per a expressar reivindicacions, la realització de petites obres de teatre anomenades *performance* que denunciïn una situació social injusta o la decoració de les facultats, dutes a terme per l'ala feminista del moviment estudiantil sobretot.

Xarxes i estructures de mobilització

En segon lloc parlarem de les xarxes i estructures de mobilització. El moviment estudiantil sorgeix, essencialment, dins la universitat, que com explica Tarrow, al tractar-se d'una institució física tancada, facilita el sorgiment del moviment proporcionant un espai delimitat que funciona com a espai de reunió però també com a font de identitat. El fet de formar part d'una facultat o d'una universitat és sovint l'única cosa que uneix a una gran varietat d'estudiants de diferents procedències, ideologies i cultures.

Un tema també present en les entrevistes dels activistes ha sigut que, la universitat, com a espai físic, no afavoreix el desenvolupament d'activitats socials en ella, dificultant així el teixit de relacions socials, essencials per a qualsevol moviment.

La gent ve aquí, estudia i marxa a casa, no fan vida a la facultat. També és cert que la facultat no et dona iniciativa a fer vida aquí. Mira aquests edificis nous, són passadissos rectes i classes als dos costats perquè tu vinguis, vagis a classe i tornis a casa. No els interessa que facis vida a la facultat, no els

interessa generar espais de debat o de pensament crític. I això és el què fa la majoria de gent. Entrevistada 2.

De fet, l'organització bàsica del moviment estudiantil, com hem explicat anteriorment, respon a l'estructura universitària ja creada. És a dir, al nivell inferior trobem les assemblees de facultat, que es coordinen entre elles a nivell de campus, universitat i territori català. El sistema organitzatiu escollit per un cantó suposa un punt fort, ja que parlem de sistemes horitzontals i mecanismes de decisió propis de la democràcia directa. Però, per altra banda, tal i com senyala la teoria de la mobilització de recursos, les estructures horitzontals solen conduir a un procés de presa de decisions lent, en contextos on es requereixen respostes ràpides.

Les idees sovint es perden en la burocràcia assembleària, com les xerrades, i les vagues són les úniques propostes que realment es debaten i mouen a les persones. Això és el que et deia dels objectius, que ens hem perdut en els mitjans. Entrevistat 5.

En relació als mecanismes de mobilització, el sociòleg Manuel Castells posa molt èmfasi en el paper dels mitjans de comunicació i les noves tecnologies en la configuració dels moviments socials. Com s'ha explicat prèviament, la capacitat de comunicació mediàtica és essencial a l'hora d'expressar demandes i reivindicacions, així com dur a terme reivindicacions. La raó que subjau és que la globalització ens ha portat a un punt en què les decisions ja no són preses a nivell local. A tall d'exemple, les investigacions dutes a terme per docents a les universitats depenen del finançament extern, que sol ser proveït per empreses. De manera semblant, el pressupost destinat a despesa pública (entre les quals s'inclou l'educació són marcats directament per la Unió Europea, i les reformes educatives, alhora, intenten emular els sistemes dels països més avançats de la UE. Així doncs, ja sigui amb efectes positius o negatius, l'àmbit educatiu no es constreny tan sols a la política nacional. Dit amb altres paraules, cada cop més esferes de l'àmbit social són determinades pels corrents econòmics globals, de manera que els moviments socials es veuen obligats a comptar amb el suport internacional per a exigir les seves demandes.

El què hem d'extreure d'aquest punt és que l'atac a l'educació públic no és un fenomen local, sinó que va més enllà, mentre que la xarxa organitzativa i de coordinació del moviment estudiantil es restringeix essencialment a l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

L'apropiació dels mitjans de comunicació o la creació de nous és quelcom essencial per a l'èxit d'un moviment social actualment. Les noves tecnologies de la informació, i sobretot internet, s'han convertit en les fonts de informació predilectes dels ciutadans, de manera que el fet que

parlin d'un moviment, i de la manera que el reflecteixin, pot significar el suport o no de les masses.

Aquests últims anys l'accés als mitjans de comunicació per part del moviment estudiantil ha sigut difícil degut a que les vagues i accions recents no han tingut prou seguiment com per a convertir-se en notícia. Durant onades de mobilitzacions d'alta participació, com va ser el cas del moviment anti-Bolonya, si que es va tenir certa repercussió en els mitjans de comunicació, malgrat que sovint. No obstant, és un fet positiu la vinculació del moviment amb el canal informatiu digital La Directa, d'orientació política d'esquerres, la qual és seguida per un nombre ampli de joves. són utilitzats per a criminalitzar o deslegitimar les reivindicacions dels estudiants.

Per altra banda, pel que fa a l'ús de les xarxes socials són les principals formes de difusió que el moviment utilitza, concretament *facebook* i *twitter*. A través d'elles es convoca tota mena d'esdeveniments i es difon la informació relativa als objectius i demandes. Tanmateix, els estudiants entrevistats reconeixen que el moviment no utilitza el potencial que poden oferir aquestes xarxes, ja que només se'n sol fer ús quan ocorre un esdeveniment concret, i no de manera continuada.

Construcció de l'acció col·lectiva

La construcció de l'acció col·lectiva ha de respondre als objectius i les demandes que el moviment vulgui acomplir, els quals han de ser clars, conseqüents amb el context sociopolític, i s'han de percebre com a realitzables (Silva & Romero, 2013).

En els darrers anys, d'acord amb la informació extreta de les entrevistes, els objectius del moviment estudiantil han sigut de caire defensiu, és a dir, s'ha intentat paraitzar la implantació del pla Bolonya, de l'Estratègia Universitària 2015 i del pla 3+2, així com les retallades en educació, en el marc de la defensa d'un ensenyament públic i de qualitat.

Els objectius del moviment estudiantil sempre es basen en anar en contra de les lleis que ens estan imposant, com el pla Bolonya o el 3+2, enlloc de exigir el què realment volem – una universitat gratuïta, popular i feminista-.
Entrevistat 4.

Jo diria que l'objectiu mínim principal és la reducció dels preus de la universitat –amb la gratuïtat com a màxim- per tal que sigui assequible per la classe obrera. Entrevistat 3.

Malgrat l'existència d'aquests objectius, ha sigut impossible traçar un full de ruta conjunt o una estratègia unitària per a dur-los a terme. A través de les entrevistes, com veiem a continuació, trobem que es tracta d'objectius massa amplis, que el moviment estudiantil no pot assumir actualment. Per aquest motiu sovint les assemblees donen més prioritats als objectius concrets de cadascuna d'elles dins les seves facultats, ja que es perceben com a assumibles (en relació al reduït nombre de participants del moviment estudiantil), i per tant es concentren més recursos en elles.

A mi em sembla que el full de ruta és la universitat per a tothom al servei de les classes populars. Jo crec que les assemblees segueixen aquest full: gratuïta, feminista... al servei de tothom, sense estar privatitzada. Però és això... sembla que a cops el moviment estudiantil està dividit i cadascú vetlla els seus interessos. Entrevistada 2.

No noto que es respiri cap objectiu real, sinó que s'ha creat una casta del moviment estudiantil, que està present a totes les coordinadores, i que sembla que tan sols s'ocupa de mantenir el moviment viu, i no es treballa coses concretes. Entrevistat 5.

Els objectius no estan ben delimitats perquè cadascú va a la seva. Si que és veritat que existeix una coordinadora –la CAI– però cada facultat fa una mica el que vol. Falta una bona coordinació per definir uns objectius conjunts. Entrevistat 4.

La demanda d'una universitat pública i de qualitat és suficientment potent per a rebre el suport de tots els estudiants, però es tracta d'una demanda molt àmplia que necessita que es concreti, i malgrat que hi ha hagut diversos intents per a redactar un manifest conjunt de la universitat que és vol, no ha sigut possible arribar a cap acord. Degut a aquesta falta d'objectius assequibles ben delimitats, les estratègies emprades sovint es converteixen en una finalitat en si mateixa, sobretot les vagues d'estudiants, de manera que són buides de contingut, i poden percebre's com a inútils des de fora del moviment, però també des de dins, com senyalen alguns entrevistats.

Un altre problema entorn les estratègies, és que al ser definides en assemblees i/o sindicats de molt poc quòrum, no són aprovades ni recolzades per altres alumnes (com serien els piquets).

Així doncs, ens trobem que existeix un clar objectiu de referència, que és una universitat pública i de qualitat, concebut en el marc cultural compartit per als participants del moviment,

però és un objectiu que no està desglossat. En altres paraules, manca consens que és un ensenyament públic i de qualitat, fet que impedeix avançar en el disseny d'estratègies concretes i l'expressió de demandes.

A través de les entrevistes s'ha detectat que un possible efecte de la manca d'objectiu i demandes clares és la pèrdua de la lluita estudiantil en altres moviments propers i més ben articulats. Com s'ha comentat anteriorment, el nucli del moviment, malgrat existir una dicotomia entre aquells militants declarats socialistes i aquells anarquistes, coincideixen en el fet de ser joves, d'orientació política d'esquerra, de caire anticapitalista, i generalment feministes i ecologistes.

En aquest punt és important tenir en compte la relació del moviment amb altres moviments o col·lectius aliens a l'àmbit educatiu. Per exemple, actualment el moviment està molt vinculat als espais okupats, fins al punt que en algunes ocasions les estructures d'organització i comunicació creades per a tractar temes de l'àmbit estudiantil han sigut utilitzades per a reivindicar les demandes del moviment okupa. Un dels problemes que pot generar aquesta associació és que totes aquelles persones que no aprovin l'okupació poden no sentir-se còmodes en aquests espais. Per altra banda, el moviment estudiantil tradicionalment ha estat vinculat al moviment obrer, relació que ha enfortit als dos moviments, i actualment també existeix una relació bidireccional amb el feminisme.

Hem de crear aquesta unitat per sobre de sigles i ideologia, i centrant-nos en què estem lluitant per una universitat pública. Si que és veritat que el ser estudiant és una cosa transitòria, però quan acabis seràs un treballador, i per tant és important recolzar a altres moviments com la PAH, i no crec que això sigui contradictori ni exclouent. Entrevistat 6.

Si que el moviment estudiantil es relaciona molt amb el moviment feminista, també amb el independentista (...), i és quelcom positiu, ja que unificar lluites dóna forces al moviment (...), i moltes lluites venen originades pel mateix problema, i que per tant han d'anar de la mà. Entrevistat 3.

Generalment, i com és defensat per les persones entrevistades, com veiem més amunt, la vinculació entre moviments socials sol constituir un mecanisme de solidaritat que enforteix a totes les parts. No obstant, si aquesta relació es dóna amb moviments que no són considerats legítims per la majoria de possibles participants, o traspasa el punt de mer recolzament, pot generar l'efecte contrari, i afectar negativament a la participació.

Context sociopolític

Les oportunitats i restriccions polítiques són un factor extern al moviment, però que tenen una gran influència pel què fa a la mobilització i la desmobilització. Cal dir que en aquest treball no aprofundirem en el context socioeconòmic actual ja que és un tema bastant complex. No obstant, hem vist que la crisi econòmica i les reformes de l'educació pública varen influir en l'inici del procés de mobilització dels estudiants (amb la implantació del pla Bolonya), però actualment aquestes pressions externes no han funcionat com a element mobilitzador prou fort.

De fet, després de les mobilitzacions anti-Bolonya, la revifada del moviment estudiantil va donar-se amb l'explosió del 15M, període durant el qual els moviments socials varen estar molt actius, i es creà un clima de debat i política pública que afavoria l'acció col·lectiva.

En diverses de les entrevistes realitzades ha sorgit la qüestió de l'enorme influència del moviment del 15M en el moviment estudiantil, ja que el darrer auge del moviment va ser durant les onades de mobilització del 15M l'any 2013. Durant l'explosió i la configuració del 15M les protestes al carrer i l'organització assembleària van convertir-se en les formes d'acció col·lectiva dels moviments socials, de les quals el moviment estudiantil va apropiar-se i s'hi va sumar. Des de llavors el moviment estudiantil ha estat altament vinculat amb els moviments anticapitalistes, fins al punt de, com hem comentat anteriorment, incloure les seves demandes en el seu contingut.

En l'àmbit de les assemblees de facultat, la possibilitat de participació en els òrgans de govern suposa una oportunitat política que és aprofitada per la majoria d'assemblees per a comunicar les seves demandes a l'aparell institucional de la universitat.

Procés de desmobilització

Com s'ha explicat prèviament, la motivació d'aquest treball és descobrir el per què el moviment estudiantil es troba en un període d'estancament o de desmobilització, seguint la teoria de Tarrow. Aquest mateix autor proposa cinc mecanismes que expliquen el procés de desmobilització, dels quals l'esgotament (a), la radicalització (b) i la institucionalització (c), ens faran servei a l'hora d'explicar la situació actual del moviment, partint de la informació obtinguda a les entrevistes.

L'esgotament (a), segons les opinions i percepcions recollides, és un dels processos que actualment està debilitant més al moviment estudiantil. La forma d'organització assembleària implica una presa de decisions lenta (especialment si parlem d'un nombre elevat d'assemblees amb espais i tempos distints entre ells), que dificulta una acció col·lectiva

continua i fluida. L'assemblearisme és la base de la majoria de moviments socials actuals, i mentre que assegura la lliure participació de qualsevol persona amb la mateixa veu i poder de decisió que qualsevol altre membre, al mateix temps el seu bon funcionament resulta una tasca feixuga, i sovint es converteix en un tema de debat en si mateix.

Actualment, tal i com s'ha detectat a través de les entrevistes, existeix un debat molt controvertit que impedeix la re configuració de l'estructura del moviment estudiantil. La participació dels sindicats com a tals en els òrgans de coordinació, amb veu i vot pròpia, és una qüestió que actualment està dividint el moviment. La postura contrària als sindicats al·lega que aquests, al tenir més força, sobrepassen a les assemblees i marquen el calendari del moviment estudiantil: quan es fan mobilitzacions i què reivindiquen.

Al final el calendari de mobilitzacions acaba responent més a què és el que volen els sindicats, que no als interessos reals del moviment. Entrevistat 6.

Aquesta divisió entorn als sindicats ha impedit decidir com ha de ser l'òrgan de coordinació de les universitats de Catalunya fins ara.

A aquest fet cal sumar-li la constant renovació dels estudiants activistes, que desemboca en un debat constant de la forma organitzativa que cal adoptar. Aquesta és una de les principals fonts d'esgotament del moviment estudiantil, que es combina amb les exigències acadèmiques (i sovint laborals) a les quals els estudiants estan sotmesos. A mesura que el moviment evoluciona, les tensions i discussions entre activistes cada cop són majors, i la concentració en els mètodes més que en les finalitats desemboca en que els militants (sobretot aquells menys implicats) abandonin les assemblees, i tan sols persisteixi el nucli.

És un moviment com molt cíclic, i quan sembla que tot comença a anar encaminat, cosa que costa per les aturades de l'estiu i els exàmens, llavors els militants canvia, i s'ha de tornar a començar. No avança. Entrevistat 6.

Davant aquesta situació les respostes del moviment estan sent diverses. Donat que cada assemblea actua a la seva facultat, s'han adoptat diferents opcions, però que coincideixen en la voluntat d'atraure a nous membres, sovint rebaixant les demandes, és a dir, acceptant propostes o temes a tractar que escapen del marc de l'educació pública i de qualitat. Per altra banda, també s'ha donat la radicalització de les accions, sobretot a les vagues, a nivell general (coordinadora interuniversitària), amb la voluntat d'expressar les demandes de manera més contundent i la intenció de pertorbar a l'enemic. No obstant la radicalització també pot conduir a una perdre de membres que no coincideixen amb els nous mitjans, malgrat que no es pot assegurar que sigui aquest el cas del moviment estudiantil.

Identitat

A continuació parlarem de la transcendència de la identitat en referència a la configuració, el manteniment i l'èxit d'un moviment social. Prenent com a base la definició de Castells, entendrem com a identitat *el procés de construcció d'un col·lectiu a partir d'un atribut cultural que comparteixen, al qual se li atorga rellevància per sobre d'altres* (Castells, 1998: 28). La identitat es converteix en una font de sentit per a les accions dels actors socials, tant a nivell individual com a nivell col·lectiu, i es troba en la base dels llaços de solidaritat i confiança entre els membres d'un grup social.

La qüestió de la identitat és segurament la més difícil a tractar quan parlem de moviment estudiantil, ja que a través de les entrevistes, s'ha identificat que un dels punts febles bàsics del moviment estudiantil és la manca d'una identitat forta. A primera vista podria semblar que el ser estudiant universitari pot ser el tret necessari per a la construcció de la identitat dels activistes del moviment, no obstant, és un tret massa ampli i que no necessàriament compatibilitza amb l'objectiu d'una universitat pública i de qualitat. El nombre d'estudiants a les universitats és enorme, a més hi ha molta varietat de procedències, ideologies, cultures, classe social, i sobretot manca una percepció unitària del funcionament del sistema educatiu (ja sigui positiva o negativa). A més no podem oblidar que el període formatiu sol durar de 4-6 anys, així que la curta duració és una dificultat afegida a l'hora de identificar-te com a estudiant, ja que és quelcom transitori.

Per altra banda, la manca de ideologia o definició formal de les assemblees de facultat, combinada amb un objectiu poc definit, resulta un impediment a l'hora de conformar una identitat. Aquest és un dels motius pels quals hem vist que altres associacions amb una ideologia definida, com és el sindicat SEPC o la FEA (Federació d'Estudiants Anarquistes) tenen una organització i una línia d'actuació més ben definida.

Aquí tornem al debat de si l'assemblea de facultat és una eina de lluita o una organització permanent. Com que generalment s'entén que és una eina de lluita, suposo que és més difícil que t'identifiquis amb ella, en relació a altres assemblees com el grup d'homes o la llibertària, en el meu cas. La llibertària és una organització més establerta, i és més fàcil fer coses a més de reunir-nos per debatre, som un grup més afí. Entrevistat 5.

La indefinició del moviment estudiantil, que també suposa una avantatge ja que evita l'existència de barreres formals per a entrar-hi, suposa alhora un obstacle per a la seva configuració, ja que la identitat constitueix una font de contingut per a les accions col·lectives, i per tant ajuda a definir les línies d'actuació i els objectius d'un moviment.

Malgrat que el moviment defuig adoptar una ideologia política explícita, els membres situats en el nucli comparteixen ideals, de manera que informalment doten al moviment de ideologia política. Aquest fet proporciona cohesió entre ells, ja que fora de la universitat també comparteixen molts espais, però alhora crea un mur cap a altres estudiants, que potser si que comparteixen les reivindicacions de l'àmbit educatiu, però no comparteixen altres reivindicacions que també apareixen de fons. Com a conseqüència, el moviment estudiantil no aconsegueix ser un moviment unitari i representar a totes les estudiants.

Per exemple, els piquets, en el fons són una mostra que l'assemblea té tota una càrrega ideològica darrera. No existeixen com a tant lluites per qüestions educatives únicament, sinó que s'emmarquen en altres, com l'anticapitalisme, i això tira enrere a una gran part de l'estudiantat. Entrevistat 5.

Les assemblees creuen identificar els problemes que tenen els estudiants, i esperar que els demés s'hi apropin. Però s'hauria de fer un replantejament, i no només intentar atraure a estudiants de l'esquerra, que venen de moviments okupes... Entrevistat 6.

Si que és veritat que aquesta ideologia d'esquerres anticapitalista pot impedir la participació d'altres estudiants, però ¿volem que tothom participi a les assemblees? ¿què han de ser un espai massiu o un espai de lluita i transformació de la societat? Llavors si, hi haurà estudiants que no es sentiran representats. Entrevistat 4.

Aquestes reflexions ens indiquen que pot ser si que existeix una identitat col·lectiva, la qual podríem anomenar "estudiants assemblearis", que podria situar-se entre els tipus de "identitat de resistència" i "identitat projecte" senyalats per Castells.

En el moviment si que es comparteixen certs espais, però més que accedir-hi com a estudiant s'hi accedeix com a membre d'assemblea, fet que deixa fora a un munt de gent. Això podria anar bé per crear zones de confort, i per tant confiança entre membres d'assemblees de facultat. Però l'identificador no era ser estudiant, sinó formar part d'una assemblea. Entrevistat 5.

Primer, pel que fa a la identitat resistència, el concepte fa referència a les persones que s'identifiquen a partir d'un tret minoritari en front la identitat dominant. En el nostre cas, es tractaria d'un grup d'estudiants definits a si mateixos de diverses maneres, entre les quals hem trobat crítics, anticapitalistes o per la pública, que defensen un tipus d'educació pública i de qualitat enfront les retallades i els plans de privatització impulsats pel govern.

Alhora, també podem confirmar que existeix una voluntat de transformació cap a una “identitat projecte”, ja que l’objectiu últim del moviment estudiantil, malgrat que poc definit, és transformar el sistema educatiu actual i redefinir la seva posició en la societat, no només com un sistema al servei del mercat laboral, sinó com una institució de coneixement i foment del pensament crític.

En síntesi, fins aquí hem establert que el moviment estudiantil manca d’una identitat de referència clara compartida pels seus participants, però alhora sembla que existeixin certs trets identitaris no definits formalment, així com espais compartits, que permeten l’existència d’un nucli d’activistes cohesionats que mantenen relacions de solidaritat i confiança entre ells.

Jo veig que té ideologia d’esquerres –anticapitalisme, feminisme, antifeixisme...- i després hi ha diferents sectors (...). Més o menys hi ha una idea així molt vaga, com a tots els moviments socials, d’esquerra anticapitalista. Entrevistat 4.

Per tal de superar les barreres que suposa l’existència d’aquesta ideologia d’esquerra anticapitalista subjacent, tot i no haver sigut formalment definida, és important redirigir la mirada cap allò que si tenen en comú els estudiants, que és el desig de millora de l’ensenyament universitari.

Si, hi ha molta gent que està interessada en el moviment estudiantil, potser no de manera tant radical, però la majoria de gent està a favor de la baixada de taxes. Però clar, qualsevol comunicat de les vagues es parla d’anticapitalisme, i gent que no està tant polititzada, potser es tira cap enrere. No es senten tant representats, i ho veuen com alguna cosa radical, que la gent té molta por al radicalisme. Entrevistada 2.

(Caldria buscar una sèrie de mínims que unissin a tots els estudiants, independentment de la seva ideologia com per exemple la gratuïtat, la paritat en el nombre de professors o la persecució d’assetjaments sexuals. Entrevistat 6).

4.4 És el moviment estudiantil un moviment de resistència global?

En el darrer apartat del marc teòric hem vist què són els moviments de resistència global i quines característiques tenen. L’objectiu de introduir aquesta referència teòrica respon a una qüestió sorgida en diverses entrevistes, i és que des del moviment 15M el moviment

estudiantil ha adoptat demandes de caire polític i social generals com a seves, i deixant una mica de costat les demandes purament referides a l'àmbit educatiu.

El primer que destaca del moviment de resistència global és que no es tracta d'un moviment social delimitat, sinó que és el nom atorgat a la suma dels moviments socials que reclamen que la sobirania política i econòmica retorni a la societat civil.

Així doncs, seria possible que el moviment estudiantil s'hagués convertit en un d'aquests moviments de resistència global. Per tal de verificar o refutar aquesta hipòtesi analitzarem breument el moviment estudiantil a partir de les característiques anomenades dels moviments de resistència global, les quals són: cerca de nous espais de participació ciutadana per a trencar l'ordre hegemònic (a); formes d'acció col·lectiva que aconseguixin ressò global (b); una organització que depèn dels moviments que el componen, els quals es coordinen utilitzant els nous mitjans de comunicació (c); un discurs anticapitalista (d); i l'objectiu de canviar l'ordre hegemònic econòmic i polític (e).

Llavors, en primer lloc, el moviment estudiantil busca expressar les seves demandes al carrer, mitjançant vagues i protestes, i malgrat que participa indirectament en els òrgans institucionals, aposta per l'espai públic com a medi d'actuació (a).

En segon lloc, si que busca captar l'atenció pública per mitjà de les seves accions col·lectives, però es centra sobretot en l'atenció de la societat civil i de possibles estudiants com a nous membres. És a dir, captar l'atenció dels mitjans de comunicació no és un objectiu actual del moviment (b).

Seguidament, la vinculació del moviment estudiantil amb el 15M durant l'onada de manifestacions i protestes, i l'actual vinculació amb les protestes del moviment obrer i el moviment okupa, la qual sovint ha portat a l'adopció de les seves demandes, constitueix un argument a favor de la classificació del moviment estudiantil com un moviment de resistència global (c).

El discurs del moviment (d), malgrat que es centra en la reivindicació d'una educació pública i de qualitat, en nombroses ocasions ha inclòs demandes polítiques, que es basen en la crítica del sistema de representació actual. De fet, com ha sigut comentat en les entrevistes, sovint durant les protestes s'escolten crits que reivindiquen l'anticapitalisme i critiquen els partits polítics principals. Així doncs veiem que emmarca la lluita de l'educació pública en la lluita per a un nou ordre socioeconòmic i polític.

En darrer lloc, els objectius del moviment deriven d'aquest mateix discurs, i que per tant, mesclen demandes concretes de l'àmbit educatiu, i altres de caràcter més general (e).

En conclusió, podem establir que el moviment estudiantil no és un moviment de resistència global ja que el seu àmbit d'actuació és molt concret –el sistema educatiu- i per consegüent les demandes i els objectius es centren en una educació pública i de qualitat. No obstant, és cert que darrerament, sobretot després de l'explosió del 15M, el moviment estudiantil ha incorporat demandes polítiques i econòmiques dins el seu discurs, i sovint ha destinat els espais propis del moviment al debat d'aquestes demandes.

El què denota aquest fet és la necessitat del moviment estudiantil de retornar al seu objectiu principal, malgrat recolzar a altres moviments socials, per tal de dotar de contingut a les seves accions i atraure nous membres.

5. Conclusions

L'objectiu d'aquesta recerca és l'anàlisi del moviment estudiantil català, amb la finalitat de descriure el seu funcionament i explicar els punts dèbils i els punts forts que n'expliquen l'estat actual. Per a dur a terme aquesta tasca hem començat amb la construcció d'un model teòric d'anàlisi a partir de les teories dels moviments socials de Sidney G. Tarrow, i la teoria de la identitat en l'era informacional de Manuel Castells, les quals hem completat amb apunts d'altres autors. Un cop hem tingut el model teòric clar, el següent pas ha sigut l'anàlisi del moviment estudiantil català en tres parts: la seva contextualització, una breu descripció de les característiques, i l'aplicació del model teòric per a valorar el seu funcionament. Per a aconseguir una continuació farem un breu resum de quina han sigut els punts dèbils i els punts forts trobats, i com podrien tractar-se.

El moviment estudiantil a Catalunya, després de les onades de mobilització en contra del Pla Bolonya i l'auge del 15M, el nombre de militants i participants a les protestes ha seguit una línia de descens (de la mateixa manera que el professorat i estudiants de secundària).

Els punts febles que s'ha aconseguit detectar els quals expliquen el debilitament del moviment són els següents: en primer lloc trobem un repertori de formes d'acció col·lectives repetitiu (vagues i manifestacions), que no és considerat legítim per un gran nombre d'estudiants, i que alhora necessita una participació massiva per a tenir èxit.

A més, si ens fixem en com es construeix l'acció col·lectiva, és possible identificar que s'ha desenvolupat una certa obsessió pels mètodes (convertint els mitjans en finalitats), i s'ha perdut de vista l'objectiu, que és una universitat pública i de qualitat. Una de les hipòtesis que ha sorgit per explicar aquest fet és que al tractar-se d'un objectiu poc definit, és difícil traçar les línies d'actuació adequades per a aconseguir-lo.

D'aquí se'n deriva una dificultat per a mobilitzar a la resta d'estudiants, ja que des d'un punt de vista extern no es percep amb claredat què és o què fa el moviment estudiantil. En segon lloc, com hem explicat en l'apartat d'anàlisi quan hem parlat de la construcció de les accions col·lectives, és difícil determinar si existeix un marc cognitiu comú des del qual construir el moviment. Les persones que coincideixen a les assemblees —a línia general— conceben l'educació com un dret, i per tant que l'ensenyament ha de ser públic i de qualitat, però també que en les aules s'ha de fomentar l'autoaprenentatge i el pensament crític. El que no podem afirmar és que tots els estudiants desitgin un sistema educatiu d'aquestes característiques, o entenguin les reformes educatives com quelcom negatiu. Això demostra la necessitat de crear espais a les universitats, on conflueixin diferents formes de pensament i concepcions de

l'educació per tal de formular uns objectius i demandes més amplis, i per tant més legítims, que justifiquin les diverses formes d'acció col·lectiva.

En darrer lloc, en referència a les estratègies de difusió i l'ús dels mitjans de comunicació de masses, el moviment mostra haver-se adaptat a l'era informacional amb l'ús de internet per a la difusió dels seves accions col·lectives i la comunicació entre els membres del moviment i amb altres col·lectius afins, sobretot per mitjà de les xarxes socials *facebook* i *twitter*. No obstant, les seves accions i estratègies no han aconseguit cridar l'atenció dels mitjans de comunicació més convencionals, com series els diaris i els programes informatius de la televisió, de manera que ha sigut incapaç a arribar a sectors de la població que prefereixen aquest tipus de canals de informació. És important que totes les estudiants percebin les demandes d'educació pública com a legítimes, i que creguin en les tàctiques emprades per a aconseguir-ho, fet que no està passant actualment.

Aquests punts febles sorgeixen i expliquen alhora l'esgotament i la radicalització del nucli del moviment, en la terminologia de Tarrow, que ha provocat la desvinculació de membres i dificultats per a atraure'n de nous.

A continuació senyalarem els punts més forts del moviment. En primer lloc, pel que fa a la seva estructura organitzativa, consisteix en un conjunt d'assemblees de facultat estables, que es coordinen a través d'altres assemblees de manera setmanal o mensual. Malgrat que el procés de presa de decisions és lent, ens trobem amb un exemple de model perfectament horitzontal, que és la funció de l'assemblearisme.

Donat que les assemblees de facultat són el punt més estable del moviment, és l'òrgan des del qual s'emprenen més accions. En aquestes clarament si que podem veure l'esforç en la innovació i la creativitat per tal d'atraure a nous estudiants. La participació en els consells d'estudis, juntes i claustre; la campanya que va emprendre el campus de Diagonal al 2016 contra l'assetjament sexual; la decoració de les facultats el Dia de la Dona; la promoció de l'ús de gots reciclables a la Facultat de Biologia; o la creació d'una Residència d'Estudiants Autogestionada amb biblioteca al Raval són un dels exemples de la voluntat de reinvençió del moviment estudiantil.

Pel que fa a la identitat és un element que analitzarem a part, ja que és difícil determinar si es tracta d'un punt dèbil o feble del moviment. El nucli del moviment si que comparteix certs trets identitaris, tot i no estar estrictament relacionats amb l'àmbit estudiantil. Les diverses persones entrevistades han comentat que si es senten identificades amb els seus companys i companyes, ja que comparteixen certa orientació política, a més de formar part d'altres col·lectius fora de la universitat, i compartir espais d'oci entre ells. Llavors, en certa manera es

pot afirmar que existeix una identitat comuna en el nucli del moviment estudiantil que traspasa aquest, i que pot derivar en què aquests trets identitaris prevalguin per sobre la lluita real del moviment. Aquest fenomen, que funciona com a element de cohesió en aquest nucli, alhora pot suposar un obstacle per a que la resta d'estudiants puguin percebre la lluita com a seva també i sentir-se còmodes en els espais de debat i participació. Trobem que el nucli del moviment sí que comparteixen certs trets identitaris, però que no estan directament relacionats amb l'àmbit estudiantil, de manera que el moviment manca d'una identitat en la qual puguin ser englobats i es puguin sentir còmodes tot el conjunt de l'estudiantat.

En darrer lloc no podem oblidar que per a analitzar un moviment social hem de tenir en compte el context socioeconòmic general, marcat per la globalització i la crisi econòmica, que alhora que han funcionat com a incentius per a la mobilització social, com és el cas del 15M, també poden funcionar com a desincentius ja que els espais de mobilització queden limitats per la dimensió global dels conflictes socials, que difícilment poden ser abordats tan sols des de l'àmbit local.

Malgrat que la informació del moviment estudiantil català és limitada ja que ha sigut obtinguda principalment a través d'entrevistes a participants, hem pogut veure com s'organitza, quines formes d'acció col·lectiva emprava, quins són els processos de presa de decisions, els objectius que té i la seva composició. Examinar aquestes característiques ens ha permès identificar quines d'elles suposen punts dèbils i quines punts forts per tal de traçar una línia de millora. Coincidint amb les teories revisades, el potencial del moviment estudiantil és clar ja que el nombre d'estudiants és molt elevat, i l'accés a l'educació superior és una eina molt poderosa per a la conformació d'un moviment social crític amb unes demandes clares sorgides de la deliberació. Malgrat que la seva conformació ofereix certes potencialitats, la durada del període formatiu és un factor negatiu a considerar per al seu èxit, ja que impossibilita marcar objectius i dissenyar les conseqüents estratègies a llarg termini.

Un cop considerades aquestes premisses, l'aportació principal a fer al moviment estudiantil és que és necessari marcar uns objectius clars i ben estructurats, que recullin les demandes de tots els estudiants. Una educació pública i de qualitat és una demanda la qual amb facilitat tots els estudiants poden recolzar, de manera que caldria treballar en aquesta direcció, i supeditar els mètodes i mecanismes a aquest objectiu. Centrar el moviment en la seva demanda principal permetria alhora articular la identitat del moviment entorn l'objectiu, per tal de sobrepassar les diferències que existeixen entre estudiants.

Pel que fa a la relació amb altres moviments socials, que com hem vist també és un punt conflictiu, no hem d'oblidar que la solidaritat i el recolzament entre moviments socials és un

punt clau per al seu enfortiment, però és important no confondre les demandes de cada moviment i respectar els espais d'organització d'aquests.

En aquesta mateixa línia, és essencial estendre el moviment estudiantil més enllà de les universitats, ja que molts estudiants de batxillerat i formació professional també es veuen afectats per les reformes i retallades del govern. Alhora, valdria la pena valorar la coordinació estatal, tal i com es va donar durant les mobilitzacions anti-Bolonya, ja que facilitaria al moviment la seva visibilitat i impacte.

En diverses entrevistes s'ha destacat la necessitat d'aprofitar més el potencial de les xarxes socials i els mitjans de comunicació, i és que Internet és una eina molt potent sobretot per a difondre les activitats que duen a terme les assemblees, el contingut d'aquestes i informar als estudiants sobre les diverses reformes educatives que s'han anat instaurant, doncs no tothom coneix els processos de privatització que s'estan donant.

I, en darrer lloc, cal superar les constriccions temporals pròpies del moviment estudiantil, és a dir, la supeditació del moviment al calendari acadèmic suposa un gran obstacle per a construir qualsevol projecte a llarg termini, ja que cada curs acadèmic s'ha de posar en marxa dos cops el funcionament del moviment.

Així doncs, espero que aquest anàlisi i línies de recomanació siguin d'utilitat per al moviment estudiantil, en el qual fa anys que participo, per tal de que es converteixi en un moviment social fort. Un moviment compost per un extens espectre d'estudiants, que treballant junts i de manera horitzontal, aconseguixin que les seves demandes d'una educació realment pública i de qualitat es facin escoltar per les institucions polítiques i privades, responsables dels pressupostos i reformes educatives.

6. Bibliografia

- Castells, M. (1998). *La era de la información: Economía, sociedad i cultura. Volumen II: El poder de la identidad*. Madrid: Alianza.
- Cilleros, R. (Mayo, 2014). El movimiento estudiantil en la España del siglo XXI. Octubre, 2016, de Anuari del Conflicte Social 2014. Sitio web: https://www.researchgate.net/publication/292141298_El_movimiento_estudiantil_en_la_Espana_del_siglo_XXI.
- Fleet, N. & Guzmán-Concha, C. (2016). Mass Higher Education and the 2011 Student Movement in Chile: Material and Ideological Implications. *Bulletin of Latin American Research*, N°35, pp. 3-17.
- Hannigan, J. A. (1985). Alain touraine, manuel castells and social movement theory: A critical appraisal. *Sociological Quarterly*, 26(4), 435. Recuperat de <http://search.proquest.com.sire.ub.edu/docview/1308390960?accountid=15293>
- Jenkins, J.C. (1983). Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements. 2016, de *Annual Review of Sociology*, 9. Recuperat de <http://www.ijstor.org/stable/2946077>
- Martí, S. (2004). *Els moviments de resistència global: un nou tipus de moviment social*. En *Els moviments socials a la Catalunya contemporània* (pp. 241-256). Espanya: Publicacions i edicions de la Universitat de Barcelona.
- Monterde, A. (2015). *Emergencia, evolución y efectos del movimiento-red 15M. Una aproximación tecnopolítica*. (Tesis doctoral inèdita). Sociedad de la Información y el Conocimiento Internet Interdisciplinary Institute. Universitat Oberta de Catalunya.
- Raboso, A., & Merino, A. (2011). *Y nosotros qué*. En *Juventud sin futuro* (pp. 22-28). Barcelona: Icaria.
- Rubiño, E. (2011). *Salvan los bancos, destruyen la educación*. En *Juventud sin futuro* (pp. 50-58). Barcelona: Icaria
- Sánchez, J.A. (2000). El Movimiento Estudiantil y La Teoría de los Movimientos Sociales. *Convergencia. Revista de Ciencias Sociales*, 7, pp. 225-250.
- Sen, A. (1999). *La libertad individual como un compromiso social*. En *Desarrollo y libertad* (pp. 338-356). Barcelona: Ed. Planeta.
- Silva, C. & Romero, J. (2013, Juliol). What is a strong social movement? Conceptualization of the concept of strength and application to the case of the student movement in Chile 2002-2012. *Última década*, N°38, pp. 91-108.
- Tarrow, S. (2011). *El poder en movimiento: Los movimientos sociales, la acción colectiva y la política*. Madrid: Alianza .

- Touraine, A. (1985). An introduction to the study of social movements. *Social Research*, 52 (4), 749. recuperat de <http://search.proquest.com/sire.ub.edu/docview/1297285445?accountid=15293>.

ANNEXES

I. Guió de les entrevistes:

PARTICIPACIÓ EN EL MOVIMENT:

- Com participes en el moviment estudiantil? Per què?

XARXES I ESTRUCTURES DE MOBILITZACIÓ:

- Com s'organitza el moviment estudiantil català?
- És eficient la forma d'organització?
- Quina és la seva relació amb altres moviments socials?

FORMES D'ACCIÓ COL·LECTIVA

- Quines són les formes d'acció col·lectiva que adopta?
- Quins són els objectius actuals del moviment?
- Creus que s'estan aconseguint? Qualificaries el moviment estudiantil català com un moviment fort?
- Hi ha una falta de recursos (temps, diners)?
- Creus que s'haurien d'utilitzar noves estratègies, enlloc de vagues i manifestacions?
- Quin és el paper de les xarxes socials (facebook, twitter...) en el moviment?

CONSTRUCCIÓ DE L'ACCIÓ SOCIAL

- El moviment estudiantil té alguna ideologia concreta?
- Consideres que hauria de tenir-ne alguna? Quina?
- El fet que no existeixi ideologia facilita o dificulta la cohesió?
- I pel què fa a la participació? Creus que seria convenient dissenyar un marc ideològic des del nucli? Ajudaria a involucrar més participants?

CONSTRUCCIÓ DE L'ACCIÓ COL·LECTIVA:

- Com definiries la participació en el moviment estudiantil ? Per què creus que es així?
- Quins mecanismes utilitzeu a la teva assemblea per a cridar a més participants?
- Fins a quin punt diries que la participació és un element clau per a l'èxit?
- Existeixen aliances amb altres col·lectius?
- El fet de col·laborar amb altres col·lectius, que no necessàriament siguin estudiants, posa en perill la participació (ja que poden no ser afins als col·lectius col·laboradors)?
- Quina és la relació de les assemblees amb els sindicats? Hauria de ser el moviment més transigent a l'hora de col·laborar amb sindicats?

IDENTITAT:

- Consideres que el fet de ser estudiant és un element important de la teva identitat? Què et defineix a nivell social?

- T'identifiques amb la resta de companys i companyes pel fet de ser estudiants? O consideres que sou molt diferents? Què diries que uneix a les participants del moviment estudiantil?

II. Perfil dels entrevistats:

		Sexe	Edat	Militancia	Periode
	Entrevistat 1	Dona	21	Assemblea de la Facultat de Dret, SEPC i Grup de Dones de Diagonal	3 anys
Perfil 1	Entrevistat 2	Dona	21	Assemblea de la Facultat de Dret	2 anys
	Entrevistat 3	Home	22	Assemblea de EUETIB	4 anys
	Entrevistat 4	Home	24	Assemblea de Física i Química	5 anys
	Entrevistat 5	Home	26	Ex militant de l'Assemblea de Socioeconòmiques i de la FEA	3 anys
Perfil 2	Entrevistat 6	Home	25	Ex militant de l'Assemblea de Socioeconòmiques	4 anys
	Entrevistat 7	Home	27	Ex militant de AES, Assemblea del Raval i FEA	9 anys